

Е. СЕТОН-ТОМПСОН

ВІННІПЕЗЬКИЙ
ВОВК

БІБЛІОТЕЧНА СЕРІЯ

Е. СЕТОН-ТОМПСОН
ВІННІПЕЗЬКИЙ
ВОВК

ОПОВІДАННЯ

*Для молодшого та середнього
шкільного віку*

Переклад з англійської

Малюнки
СЕРГІЯ АРТЮШЕНКА

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1983

В книгу вошли два рассказа известного канадского писателя Эрнеста Сетона-Томпсона (1860—1946).

Влюбленный в свое дело натуралист, он всю жизнь изучал зверей и птиц Северной Америки и стремился привить людям любовь к дикой природе. С большим знанием и симпатией изображает писатель своих героев-животных, обитателей лесных дебрей и прерий.

Друкується за виданням:
Е. С е т о н - Т о м п с о н. «Вінніпезький вовк»
Видавництво дитячої літератури
«Веселка», Київ, 1970

ВІННІПЕЗЬКИЙ
ВОВК

Вперше я зустрівся з вінніпезьким вовком під час великої сніговиці 1882 року. В середині березня я виїхав з Сент-Поля, сподіваючись за двадцять чотири години перетнути прерії й дістатися до Вінніпега, але цар вітрів надумав перешкодити моєму намірові і наслав зі сходу страшенну хурделицю. Година за годиною шалено, безперестанку бурхав сніг. Ніколи не бачив я такої хуртовини. Весь світ потонув у снігу — сніг, сніг, сніг, що кружляв, кусався, жалив, вихорився, — і велетенське страховисько — паровоз змушений був, пахаючи, зупинитися з волі цих легеньких, мов пір'їнки, кристаликів бездоганної чистоти.

Багато дужих рук, узявши лопати, вийшли на двобій з майстерно вивершеними кучугурами, що перегородили нам шлях, і через годину паровоз рушив з місця — для того тільки, щоб застрягнути в найближчому заметі. Жахлива це була робота — день у день, ніч у ніч ми то загрузали в заметах, то відкопувались, а сніг усе йшов, грайливо кружляючи навколо нас.

— До Емерсона їхати двадцять дві години,— запевнив мене в Сент-Полі залізничник, але минуло майже два тижні, поки ми, раз у раз відкопуючись, добрались до Емерсона, цього тополиного краю, де густі хащі були надійним захистом від заметів. Звідси поїзд пішов швидше, тополіні гаї погустішали — миля за милю ми мчали серед густого лісу, подеколи минаючи галявини. Уже десь перед Сент-Боніфейсом, східною околицею Вінніпега, ми переїжджали невеличкий зруб, ярдів п'ятдесят завширшки, і посеред нього я побачив картину, що зворушила мене до глибини душі.

На галявинці, звиваючись у живе рухливе коло, хвилювалася чимала зграя собак — великих і малих, чорних, білих і рудих. Трохи осто-

ронь маленький рудий собачка непорушно простягся на снігу. Поза цим колом великий чорний пес стрибав і гавкав, тримаючись, однак, весь час позаду ватаги. А посередині — центр собачої уваги і причина хвилювання — величезний похмурий вовк.

Вовк? Він скидався скоріше на лева. Стояв сам-самісінький — рішучий, спокійний, з наїжаченою гривою, міцно поставивши ноги, поглядав то туди, то сюди, готовий до відсічі на всі боки. Губи його кривилися, неначе в зневажливій посмішці, але я гадаю, що то він лише войовничо вискалював зуби. Під проводом вовкоподібного собаки, що йому слід би було хоч трохи сором мати, ватага кинулася на нього, мабуть, удвадцять. Та величезний сірий звір стрибав туди, сюди, хрюскаючи страшними щелепами: хрюсь, хрюсь, хрюсь. Жодного іншого звуку не чути було від цього самотнього воїна. Тим часом серед його ворогів раз по раз лунало передсмертне скавчання, — поки ті з них, що zostалися живі, знову відскочили назад, залишивши його, як і раніше, нерухомого, неприборканого, неушкодженого і сповненого погорди.

Як я хотів тепер, щоб поїзд знову застряв у заметі! Серце моє рвалося до цього сіроманця. Я поривався кинутись йому на допомогу. Але засніжена галявина вже промайнула, стовбури тополь заступили світ, і ми наблизилися до кінця нашої подорожі.

Оце й усе, що я бачив, — здається, небагато, — але через кілька днів я довідався, що мав честь стати свідком рідкісного видовища: серед білого дня побачив легендарного звіра — не більше й не менше, як самого вінніпезького вовка.

Дивна була у нього слава — це був вовк, що віддавав перевагу містам над селами, обминав овець, щоб убивати собак, і завжди полював самотою.

Я розповідаю історію вовкулаки — так його декотрі звали, — як щось усім відоме, тим часом багато городян навіть і не чули про ці події. Так, наприклад, пихатий крамар, що мав крамницю на головній вулиці, навряд чи знав про існування вінніпезького вовка до того дня, коли відбулася остання сцена біля різниці і величезний труп вовка віднесли до зоомагазину

Гайда. Там зробили з нього опудало, яке згодом показували на Чикагській всесвітній виставці і яке, на жаль, згоріло під час пожежі, що спопелила Малвейську середню школу в 1896 році.

II

Якось у червні 1880 року скрипаль Поль Дерош, вродливий гульвіса-метис, завжди радіший полювати, ніж працювати, блукав з рушницею лісистими берегами Червоної річки поблизу Кілдонана. Побачивши сірого вовка, що виліз із берегової нори, він вистрелив навмання і вбив його. Спочатку Поль послав у нору собаку, щоб упевнитись, що там немає другого дорослого вовка, а потім заліз у лігво сам і побачив — на превелике собі диво й радість — восьмеро вовченят. Дев'ять премій по десять доларів! Скільки ж це? Ціле багатство, напевне. Узявши палицю, він з допомогою рудого собаки повбивав усіх звірят, крім одного.

Існує повір'я: коли вб'єш останнього з виводка — не буде тобі щастя. Отож Поль попрямував до міста зі скальпами старого вовка і семи вовченят та одним живим вовченням.

Корчмареві, до якого перейшли всі долари, одержані за скальпи, незабаром дісталось й живе вовчення. Хоч воно росло на ланцюзі, але мало такі розвинені груди й щелепи, що жоден міський собака не міг до нього рівнятися. Його тримали у дворі для розваги відвідувачів, і ця розвага завжди зводилася до того, що в'язня цькували собаками. Кілька разів молодого вовка кусали й нівечили мало не до смерті, але він очунював, і з кожним місяцем все менше знаходилося собак, охочих зустрітися з ним. Життя його було надзвичайно тяжке.

Єдиним проблизком була дружба, що міцніла між ним і маленьким Джімом, корчмаревим сином.

Джім був свавільний шельмуватий хлопчина. Він уподобав вовка за те, що той загриз собаку, який покусав його. З того часу хлопець почав годувати й пестити вовка, а той у відповідь дозволяв йому щодо себе таке, на що ніхто більше не зважувався.

Батько з корчмаря був не взірцевий. Звичайно він панькав сина, але часом на нього находила лють, і він жорстоко лупцював малого за якусь дрібницю. Дитина рано зрозуміла, що її б'ють не за провину, а за те, що розгнівила батька. А тому варто було десь перечекати, поки гнів осядеться, і тоді вже боятися нічого. Одного разу, рятуючись від батька, що гнався за ним, Джім ускочив до вовка в будку. Безцеремонно розбуджений сірий приятель повернувся до виходу, вищирив подвійний ряд зубів і вельми ясно сказав батькові: «Не смій його чіпати!»

Якби Хоган міг тоді пристрелити вовка, то так і зробив би, але він боявся влучити в сина, а тому вирішив дати їм спокій. А вже через півгодини сам

сміявся з усього, що трапилось. Відтоді маленький Джім тікав до вовчого лігва, як тільки йому загрожувала небезпека, отож, побачивши, що він ховається за спиною суворого в'язня, можна було здогадатися — хлопець уже в чомусь провинився.

Заощаджувати на найманій праці — така була Хоганова перша заповідь. Тому буфетником у нього служив китаєць. Це було сумирне, боязке створіння, отож Поль міг з ним не церемонитись. Одного разу, коли Хоган кудись вийшов і китаєць був сам за стойкою, Поль, уже напідпитку, захотів випити в кредит. Але Тун Лін, виконуючи господарів наказ, відмовив йому. Його нехитре пояснення: «Не гаразд — ніколи не платити» — підлило олії у вогонь, і Поль, заточуючись, посунув за стойку, щоб помститися за образу. Китайцеві довелося б непереливки, якби не нагодився маленький Джім, що спритно

підставив довгу палицю під ноги скрипалеві. Той простягся на підлозі, потім важко звівся на ноги, присягаючись, що Джим заплатить за це життям. Але хлопчик, що був саме біля дверей, миттю опинився у вовковій будці.

Побачивши, що в дитини є захисник, Поль схопив довгого дрюка і з безпечної відстані заходився бити вовка. Сіроманець рвався на ланцюзі, та, хоч він уникав багатьох ударів, хапаючи дрюка зубами, все ж йому чимало перепало. Раптом Поль зрозумів, що Джим, який у будці не мовчав, тремтливими пальцями порпається біля вовчого нашийника, і звір ось-ось опиниться на волі. Справді, хлопчик уже давно спустив би його, якби вовк не натягав так ланцюга.

Думка про те, що він опиниться у дворі сам на сам з величезним розлютованим звіром, примусила здригнутися хороброго Поля.

Тут почувся улесливий голосок Джіма:

— Тримайся, вовчику, почекай ще трішечки і ти зробиш з ним що схочеш! Тепер візьми його, любий вовчику!

Цього було досить: скрипаль утік, старанно зачиняючи за собою всі двері.

Отож дружба між Джімом і його улюбленцем міцніла. Що старший і дужчий ставав вовк, то більшала його ненависть до людей, від яких тхнуло горілкою, і до собак — причини всіх його страждань. Ця ненависть у поєднанні з любов'ю до дитини та, певною мірою, до всіх дітей взагалі, як виявилось згодом, стала визначальною силою його життя.

III

Саме тоді, восени 1881 року, місцеві фермери почали скаржитись на те, що в околиці розвелось багато вовків, які дуже переводять худобу. Отрута й пастки нічогісінько не допомогли, отож, коли у вінніпезькому клубі з'явився відомий німецький мандрівник і заявив, що він привіз собак, які можуть легко виловити всіх вовків, його вислухали з надзвичайною цікавістю. Бо скотарі дуже любляють лови, і думка зарадити лихові з допомогою кількох вовкодавів здалася їм дуже привабливою.

Незабаром німець привів двох чудових датських догів; один був білий, другий — сіруватий з чорними цятками і якимсь чудним білястим оком, що робило його ніби ще лютішим. Кожен з цих величезних псів важив близько двохсот фунтів.

М'язи у них були, як у тигрів, і всі охоче повірили словам німця, що двоє таких псів здолають найбільшого вовка. Він так описував їхній звичай полювати:

— Ви тільки покажіть слід, і навіть якщо він буде вчорашній, собаки відразу ж його візьмуть. Нічим їх не зіб'єш. Хоч би як вовк ховався і кружляв, вони швидко знайдуть і напосядуть на нього. Вовк навікача, тоді сірий пес хапає його за стегно і кидає отак, — і німець підкинув у повітря кусень хліба, — і не торкнеться ще він землі, як білий учепиться йому в голову, а сірий — у хвіст, і вони розривають його навпіл.

Все це здавалося вельми схожим на правду; у всякому разі кожен хотів перевірити собак на ділі. Кілька місцевих мешканців запевняли, що можна знайти вовка на Ассінібуані, отож влаштували там лови. Але, проблукавши марно три дні, вони вже ладні були кинути це полювання, коли хтось згадав, що у Хогана живе вовк на ланцюзі, його можна дешево купити, і хоч йому щедве минув рік, усе ж на ньому можна випробувати, на що здатні собаки. Зартість вовка відразу ж підскочила, як тільки Хоган довідався, на що він потрібен. Крім того, «сумління не дозволяло» йому продати вовка. Проте «сумління» одразу перестало заважати, як тільки погодились на його ціну.

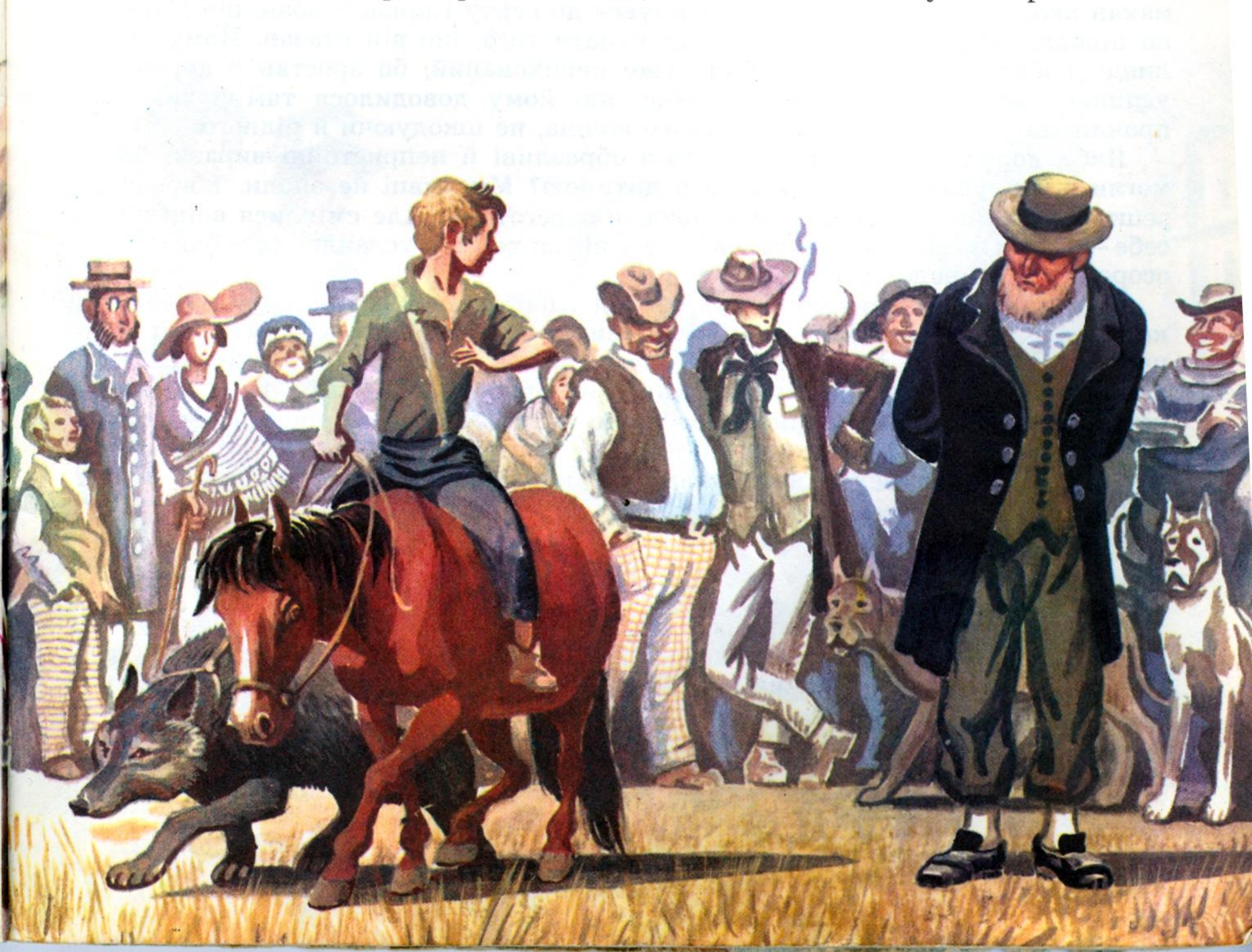
Насамперед Хоган подбав, щоб спровадити Джіма. І він послав сина з якимось дорученням до бабусі.

Потім вовка загнали в буду, забили її цвяхами, поставили на фургон і вивезли в прерію.

Собак ледве можна було стримати — вони так і рвалися, щойно зачули вовка. Але кілька дужих чоловіків тримали їх, поки фургон відвезли на півмилі далі. Вовка насилу вигнали з буди. Спочатку він здавався зляканим і понурим, дивився, де б сховатися, а не те щоб когось кусати. Але, відчувши волю та ще гнаний свистом і тюканням, він скрадливо потрюхикав на південь, де місцевість ніби давала змогу врятуватися. Тієї ж миті спустили собак, і вони, несамовито гавкаючи, кинулися за молодим вовком. Голосно тюкаючи, вершники погналися за ними. Вже з початку було ясно, що вовкові не втекти: доги мчали куди швидше — білий міг бігти не гірше за хорта. Німець кричав у нестримному захваті, дивлячись, як білий летить через прерію, з кожною хвилиною наближаючись до вовка. Багато хто пропонував битися об заклад, що собаки переможуть, але ніхто не хотів приймати цих пропозицій.

Погоджувалися лише ставити на одну собаку проти другої. Молодий вовк мчав тепер щодуху, але незабаром білий дог наздогнав його і підскочив до нього впритул.

— Дивіться тепер, — кричав німець, — як вовк злетить у повітря!

Через хвилину вовк і собака зіткнулись, але одразу ж розскочилися, ніхто не злетів у повітря, а білий пес покотився по землі з жахливою раною на плечі — усунутий з бою, коли не вбитий.

Через десять секунд налетів, роззявивши пащу, сірий з чорними цятками.

Ця сутичка була така ж коротка і чи не така ж загадкова, як і перша.

Обоє ледь торкнулись один одного. Сіроманець відскочив набік, голова його в блискавичному русі на мить щезла. Рябий пес заточився і вивернув скривавлений бік.

Спонукуваний людьми, він кинувся знову, але дістав ще одну рану — і в нього відпала охота до бійки.

Саме тоді прибув лісник з чотирма величезними псами. Їх спустили на вовка, і люди з дрюками та арканами кинулися, щоб добити його, коли це через рівнину верхи на поні примчав маленький хлопчик. Він скочив на землю і, пробравшись всередину кола, обхопив вовка за шию. Він називав його «любим вовчиком», «моїм дорогим вовчиком»; вовк лизав йому обличчя і махав хвостом. Потім хлопчик обернувся до гурту і крізь сльози, що збігали по щоках, сказав... Та краще не друкувати того, що він сказав. Йому було лише дев'ять років, але він був дуже невихований, бо зростав у корчмі й успішно засвоїв усі ті огидні лайки, які йому доводилося там чути. Він проклинав усіх і кожного до третього коліна, не шкодуючи й рідного батька.

Якби дорослий дозволив собі такі образливі й непристойні вирази, його могли б лінчувати. А що робити з дитиною? Мисливці не знали. І врешті-решт вони вчинили найкраще — голосно зареготали. Але сміялися вони не з себе — хто ж з себе сміятиметься? — а з німця та його уславлених собак, яких осоромив вовк-недоліток.

Джіммі засунув брудний, мокрий від сліз кулачок у простору хлопчачу кишеню і, попорпавшись там між скляних кульок, жувальної гумки, перемішаних з тютюном, сірниками, пістонами до пістолета та іншою контрабандою, витяг тоненьку шворку і накинув вовкові на шию. Потім, все ще схлипуючи, подався додому на поні, ведучи за собою вовка і кинувши німецькому дворянинові на прощання погрозу:

— Я б за два центи нацькував його на вас, бодай вам добра не було!

IV

На початку зими Джіммі захворів. Вовк жалібно вив у дворі, нудьгуючи за своїм маленьким другом, і нарешті на вимогу хворого його впустили до кімнати. І цей великий дикий пес (бо вовк — це ж і є дикий пес) вірно вартував біля постелі хлопчика.

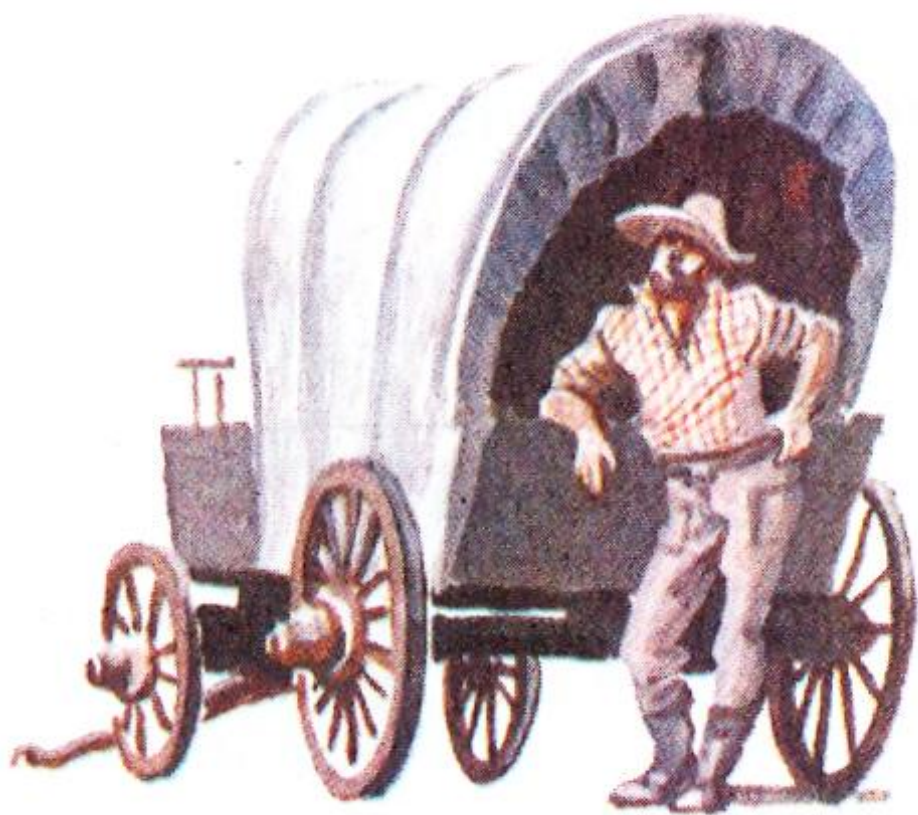
Спочатку хвороба здавалася легкою, тому всі були вражені, коли раптом

хлопцеві погіршало і за три дні до різдва Джіммі помер. Ніхто так щиро не тужив за ним, як його «вовчик». Вторячи церковному дзвону, великий сірий звір жалібно вив, коли проводив померлого у святвечір на цвинтар біля церкви святого Боніфація. Незабаром він повернувся на задвірок корчми, та коли спробували знов посадити його на ланцюг, він перескочив дощаний паркан і зник.

Трохи згодом, тієї ж таки зими, в рубленій хатині біля річки оселився старий мисливець Рено з вродливою донькою-метискою Нінеттою. Він нічого не знав про Джіммі Хогана і дуже здивувався, побачивши вовчі сліди на обох берегах річки між цвинтарем і фортом Гаррі. Рено з цікавістю й сумнівом прислухався до розповідей службовців Компанії Гудзонової затоки про великого сірого вовка, що оселився поблизу і вночі забігав навіть у саме місто, а особливо полюбляв ліс навколо церкви святого Боніфація.

У святвечір, коли задзвонили дзвони, як колись під час похорону Джіммі, самотнє тужливе виття пролунало по лісі, майже переконавши Рено в правдивості тих розповідей. Він знав усі різновиди вовчого виття: клич на допомогу, любовну пісню, самотнє голосіння і різкий виклик. Це було самотнє голосіння.

Старий мисливець спустився на берег річки і відповів таким самим виттям. Примарна тінь вислизнула з далекого лісу, гайнувши через лід туди, де на колоді, сам як колода, нерухомо сидів чоловік. Тінь наблизилась до нього, оббігла навколо і понюхала. Тоді очі її загорілись, вона загарчала, як роздратований пес, і майнула знов у темряву ночі.

Таким чином Рено, а незабаром і багато інших городян довідались, що вулицями міста тиняється величезний сірий вовк, утричі більший за того, що сидів на ланцюзі біля Хога-нової корчми. Він був пострахом для всіх собак, убиваючи їх, де тільки міг, а казали навіть, хоча це так і не доведено, що він зжер не одного пияка-метиса.

Отакий був вінніпезький вовк, що його я побачив того зимового дня в засніженому лісі. Я хотів йому допомогти, гадаючи, що він у безвихідній скруті, але згодом я довідався про нього більше, і моє перше враження змінилося. Я не знаю, як закінчився той бій, але знаю, що опісля вовка бачили багато разів, а деякі собаки зникли хтозна-де.

Отже, ніколи жоден вовк не жив таким дивним життям. Він міг би бути вільним серед лісів і степів, а волів щоденно ризикувати собою в місті, не менше ніж раз на тиждень чудом рятуючись з лабетів смерті і день у день чинячи звитяжні подвиги. Іноді він знаходив тимчасовий притулок під дощаним помостом на перехресті. Ненавидячи людей і зневажаючи собак, він провадив щоденну боротьбу і не давав отямитись від страху ватагам собак, яких неодмінно вбивав, зустрівши чи в гурті, чи поодинці. Він лякав пияків, уникав людей з рушницями, вивчив усі пастки, ба вивчив і отрути — як саме, не можна сказати, але вивчив без сумніву, — бо обминав отруєні принади або виявляв до них своє презирство.

Не було у Вінніпегу вулиці, якої б він не знав, не було поліцая, котрий не бачив би його швидкої примарної тіні, що майнула в сірому світанку; не було собаки, що не тремтів би з жаху, коли всезнаючий вітер приносив звістку про те, що старий вовкулака причаївся десь поблизу. Він ступив на стежку війни, і весь світ був йому ворогом. Але в усіх цих страхітливих напівказкових розповідях була одна втішна річ — ще не трапилося випадку, щоб вовкулака скривдив дитину.

V

Народившись у глушині, Нінетта пішла вродою в індіанку-матір. Сірі очі вона мала від нормандця-батька, і тепер це була гарнісінька дівчина шістнадцяти років, перша красуня на цілу округу. Вона могла вийти заміж за першого з найбагатших і найстатечніших молодиків з околу, але, як буває з примхливими дівчатами, серце її полонив гультай Поль Дерош. Гарний хло-

пець, завзятий танцюрист і непоганий скрипаль, Поль був назахват на всіх святах, але він безперестанку пиячив, та ще й ходили чутки, нібито він уже мав дружину в Нижній Канаді. Рено добре зробив, прогнавши його, коли він прийшов свататись. Та це лихові не зарадило.

Покірлива в усьому іншому, Нінетта не зреклась свого обранця. Того ж таки дня, коли батько прогнав Поля, вона пообіцяла зустрітись з ним у лісі за річкою. Влаштувати це було неважко, бо вона була ревна католичка, а навпростець через річку до церкви було ближче, ніж в обхід через місток. Пробираючись засніженим лісом до призначеного місця, вона помітила, що слідом за нею біжить великий сірий собака. Він здався їй цілком мирним, і дівчинка (бо вона була ще просто дівчинка) не злякалася його. Та коли вона прийшла туди, де чекав на неї Поль, сірий пес вийшов наперед і люто загарчав. Поль глянув на нього, пізнав величезного вовка і — навітікача, як останній боягуз. Пізніше він пояснював, що побіг по рушницю. Та він, мабуть, забув, де вона лежить, бо поліз по неї на дерево. Тим часом Нінетта побігла по льоду додому, щоб попередити друзів Поля про небезпеку, що йому загрожувала. Не знайшовши на дереві вогнепальної зброї, хоробрий лицар зладнав списа, прив'язавши ножа до ломаки, і зловчився боляче поранити сіроманця в голову. Звір грізно загарчав, але відійшов на безпечну відстань, одверто виявляючи свій намір дочекатися, поки людина злізе з дерева. Але, помітивши групу її рятівників, він змінив той намір і зник.

Скрипалеві Полю легше було пояснити свою поведінку Нінетті, ніж кому іншому: вона все ще палко його кохала. Але батько дівчини ставився до нього з такою безнадійною зневагою, що вони вирішили потайки втекти, як тільки Поль повернеться з форту Александер, куди він мав їхати погоничем собак від компанії. Фактор дуже пишався своїм запрягом — трьома величезними лайками з пухнастими хвостами бубликом. Вони були здоровенні та дужі, як телята, а люті, як розбійники. І оце ними скрипаль Поль мав перевезти з форту Гаррі до форту Александер кілька важливих пакунків. Його вважали досвідченим погоничем, бо він був нещадно жорстокий.

Рано-вранці, вихиливши кілька чарок на дорогу, він жваво рушив униз по річці. За тиждень він мав повернутися з двадцятьма доларами в кишені і з тими ото коштами здійснити задуману втечу. Сани мчали річкою по льоду. Собаки бігли швидко, проте огризалися, коли Поль, ляскаючи довгим батогом, кричав: «Ану, марш-марш!» Вони стрімголов промчали повз хатину Рено на березі, і Поль, ляскаючи батогом і біжачи слідом за саньми, помахав рукою Нінетті, що стояла на порозі. Незабаром сани з лютими псами і п'яним погоничем зникли з очей, і ніхто відтоді більше не бачив скрипаля Поля.

Того ж вечора лайки поодинокі вернулися до форту Гаррі. Вони були забризкані кров'ю, що вже позапікалась, і поранені в кількох місцях, але, на диво, зовсім не голодні.

По сліду пішли скороходи і за якийсь час побачили, що всі пакунки, цілі й непошкоджені, лежали на льоду. Уламки саней тяглися на милю чи й далі угору по річці. Недалеко від пакунків знайшли рештки одягу, що належав скрипалеві.

Було цілком ясно, що собаки загризли і з'їли свого погонича.

Фактор був прикро вражений цією подією — це могло коштувати йому собак. Він не повірив сказаному і вирішив сам з'ясувати, як усе було. Рено послали разом з ним; та ще за три милі до того фатального місця старий мисливець показав на великі сліди, що перетинали річку зі сходу на захід, тягнучись за слідом саней. Він пройшов щось із милю назад цим

слідом і помітив, що звір ішов повільно там, де собаки не поспішали, і біг там, де вони мчали. Рено повернувся до фактора і сказав каліченою англійською мовою:

— Великий вовк — він ішов за саньми весь час.

Вони простежили сліди до західного берега. За дві милі перед Кілдонанським лісом вовк перестав бігти, а пройшов за саньми ще кілька ярдів і звернув був до лісу.

— Поль — він щось тут загубив, може, пакунок. Вовк — він вернувся, обнюхавши його. Тепер він летить, бо знає — саньми їде п'яний Поль, що колись розсік йому голову.

Наступну милю, як видно з вовчого сліду, звір біжить чвалом за саньми. Слід людини тепер зникає — погонич скочив на сани і жене собак. Отут він відрізав вантаж: ось чому пакунки були розкидані по льоду.

Бач, як скачуть собаки під ударами батога! А ось у снігу скрипалів ніж. Мабуть, він упустив його, намагаючись боронитися від вовка. А тут — ба! — вовчий слід зникає, а сани мчать далі: вовк скочив на сани. Нажахані собаки понесли щодуху. За хвилину було по всьому: вовк і його жертва скочуються з саней.

Вовчий слід знов з'являється на східному березі річки і зникає в лісі. Сани летять до західного берега, де через півмилі зачіпаються за корч і розбиваються.

Сніг розповів Рено й про те, як собаки, заплутавшись в упряжі, стали гризтись між собою, аж поки порвали посторонки і, повертаючись річкою додому, надібали труп свого ката і з'їли його.

Справа була кепська, та все ж із собак зняли обвинувачення в убивстві. Стало ясно, що це вовкова робота, і Рено, коли минуло перше страхітливе враження, сказав, полегшено зітхнувши:

— Це вовкулака. Він врятував мою дівчинку від Поля. Він завжди був добрий до дітей.

Ця подія спричинилася до того, що на різдво, якраз через два роки після смерті маленького Джіма, було призначене велике заключне полювання. На лови зігнали трохи чи не всіх собак з округи. Тут були три лайки, якими отоїхав Поль,—фактор вважав їхню участь необхідною,—були й датські доги, і шукачі, і дворові пси без роду й племені.

Цілий ранок вони даремно прошукали в лісі на схід від церкви святого Боніфація. Але по телефону сповістили, що вовчий слід з'явився поблизу Ассінібуанського лісу на захід від міста, і за годину мисливці вже бігли по гарячому сліду вінніпезького вовка.

Ось вони мчать—зграя собак, строкатий загін вершників, гурт піших чоловіків та хлопчаків. Вовк не боявся собак, але він знав, що в людей є небезпечні рушниці. Він прямував до темної стіни Ассінібуанського лісу, але вершники, що мчали відкритим простором, змусили його повернути назад. Він пробіг уздовж видолінки Колоні-Крік, отож уникнув куль, що вже зашвистіли над ним. Потім повернув до огорожі з колючого дроту і, перескочивши її, на якийсь час позбувся вершників, але йому доводилося й далі триматися улоговини, що рятувала від куль. Його вже наздоганяли собаки. Мабуть, він тільки й думав про те, щоб лишитись з ними віч-на-віч, і хоч їх було сорок чи п'ятдесят проти нього одного, він прийняв би цей нерівний бій. Собаки вже оточили його, проте жодна не насмілилася підступити. Сухорлявий гончак, покладаючись на свою спритність, нарешті підібрався збоку, але вовк одним махом збив його з ніг.

Вершникам довелося податись кружним шляхом, але тепер лови посувалися до міста. Назустріч вибігло багато людей і собак, щоб узяти в них участь.

Вовк повернув до міської різниці, добре знайомого йому місця, і стрілянина на якийсь час ущухла, бо мисливці боялися влучити в будинки, а також у собак, що були дуже близько. Собаки справді вже так щільно оточили вовка, що далі йому нікуди було тікати. Він озирнувся, шукаючи прикриття з тилу для останнього бою, і, побачивши дерев'яний пішохідний місток через рівчак, плигнув під нього й вищирився на собак. Люди знайшли лопати і зруйнували місток.

Вовк вискочив з-під нього, знаючи, що настав час померти, готовий до смерті, але ладний гідно боротися до загибелі.

І ось він уперше стояв перед людьми серед білого дня—загадковий нищитель собак, примарний голос лісів Сент-Боніфейса, дивовижний вінніпезький вовк!

Нарешті після трьох довгих років боротьби він стояв перед ними — сам проти чотирьох десятків собак і гурту озброєних людей. Та він зустрічав їх так само відважно, як і того дня, коли я вперше побачив його в зимовому лісі. Так само зневажливо кривились його губи, міцні боки ледь-ледь здіймалися, а жовто-зелені очі горіли давнім вогнем. Собаки зімкнулись, їх вели не величезні лайки — ті, мабуть, добре затирили, чим це загрожує, — а бульдог із міста. Почулося тупотіння багатьох ніг. Цявкання собак на якийсь час змінилося глухим гарчанням. Сизувато-червона вовча паща розтулилась — і собаки вмить відскочили. І ось він знов стоїть один, готовий до нападу, похмурий і дужий розбійник. Тричі собаки наскакували на нього — і тричі діставали відсіч. Найсміливіші лежали вже довкола. Перший загинув бульдог. Навчені досвідом, собаки тепер трималися на відстані — боялися.

А в міцній постаті вовка не помітно було й сліду втоми. По хвилині нетерплячого очікування він ступив кілька кроків уперед і — на жаль — дав стрільцям сподівану нагоду.

Пролунало три постріли, і вовк нарешті впав на сніг, скінчивши свій сповнений боротьби життєвий шлях.

Він сам обрав цей шлях. Життя його було коротке і вщерть сповнене подіями. Замість багатьох років він прожив усього три — і то були роки щоденної борні.

Хто може зазирнути в душу вовкові? Хто може пояснити нам мотиви його вчинків? Чому він тримався саме цього міста, де зазнав стільки лиха? Не тому, що він не знав інших країв: ліси тут безмежні, харчів усюди досить. Навряд щоб його тут тримала жадоба помсти: жодна тварина не покладе все своє життя на помсту — це лихе почуття притаманне лише людині. Тварина прагне спокою.

Лишається тільки один ланцюг, що міг прикувати його до міста,— це найдужча влада на світі, наймогутніша сила на землі — любов.

Вовка вже немає. Навіть останки його згоріли під час пожежі. Та й досі сторож церкви святого Боніфація твердить, що у святвечір, тільки-но задзвонять дзвони, у відповідь лунає моторошне, тужливе вовче виття з сусіднього лісистого цвинтаря, де лежить маленький Джім — єдина істота на світі, що ставилася до нього з любов'ю.

The background of the cover is a dense, stylized forest. Dark, silhouetted tree trunks and branches are set against a light, textured background. The branches are adorned with small, dark, pointed leaves. In the upper center, a bright yellow laurel wreath is depicted, framing the title text. The wreath has a symmetrical, leafy design.

ЖИТТЯ
ВЕДМЕДЯ-ГРІЗЛІ

Частина перша

ДИТИНСТВО

I

Народився він багато років тому в найглухішій частині дикого Заходу, там, де біля витоку річки Пайні стоїть тепер ферма Палет.

Мати його, звичайна собі ведмедиця, на прізвисько Сріблянка, як і всі ведмеді, найдужче любила спокійне життя. Думаючи тільки про своїх малят, вона понад усе хотіла б, щоб їх ніхто не чіпав, та й годі.

Стояв уже липень, коли вона вирішила повести своїх любих малят до річки та показати їм, що то за диво суніці і як їх знаходити.

Хоч як ведмедиця була переконана, що її діти найбільші й найрозумніші, були вони звичайнісінькі ведмежата. Щоправда, ця сім'я виділялася: рідко яка ведмедиця-грізлі могла похвалитися й трьома ведмежатами, а тут їх було аж четверо.

Пухнасті звірята прегарно себе почували, розкошуючи чудовим літом у горах, де була сила-силенна всіляких ласощів.

Мати підіймала для них кожен плаский камінь, і вони кидалися під них, наче поросята, вилизуючи схованих там мурашок та черв'яків.

Діти і в голови собі не клали, щоб мати не втримала величезну брилу і впустила її на них саме тоді, коли вони підлізуть під неї. Та такого й ніхто не подумав би, побачивши її могутні плечі й лапи, що напружувались під пухнастою бурою шкурою. Ні, ні, ця лапа ніколи не могла впустити каменя. Діти мали всі підстави бути спокійними.

Штовхаючись, один поперед одного, вони кидалися до кожної нової колоди, вищали, лементували, немов ціла зграя поросят, щенят і кошенят разом.

Ведмежата добре знали маленьких рудих мурашок, що їх можна знайти під колодами в горах, але вперше оце побачили мурашник з великими, гладкими, смачними лісовими мурахами; і ось вони обступили мурашок, що розбігалися на всі боки, й намагалися піймати їх язиком. Та невдовзі їм довелося переконатися, що на їхні язики попадається більше кактусових колючок та піску, ніж комах. Нарешті мати їм сказала по-ведмежачому: «Зараз я вам покажу, що треба робити».

Вона збила верхівку мурашника, потім поклала плазом на неї свою здоровенну лапу, і через кілька секунд, коли розгнівані мурашки обліпили лапу,— злизала їх усіх разом, уже без кактусових колючок, без піску, і заплямкала на весь рот. Незабаром цього навчилися і ведмежата. Умостившись довкола мурашника, мов діти, що граються у «тісної баби», всі малята поклали на мурашник свої бурі передні лапки, а коли хтось починав лизати чужу лапу, то діставав доброго ляпаса від сусіда. Та незабаром мурашник стояв спустошений, і ведмежата ладні були почати щось інше.

Мурашки кислі на смак, і тому ведмежата захотіли пити. Мати повела їх униз до річки. Нахлюпавшись вдосталь у воді, вони пішли берегом, і тут гострий зір ведмедиці помітив чимало рибок у ямах на мілководді. Поміж ямами вода текла по камінню, і мати сказала своїм малятам: «Сядьте на березі, а я вам щось покажу».

Спочатку вона підійшла до ями, що була нижче, і підняла з дна цілу купу мулу, яка пливла за течією. Потім, підкравшись до верхньої ями, що-сили бовтнулась у воду. Рибки від такого несподіваного нападу дуже злякалися, кинулись у каламутну воду, а тому, що серед п'ятдесяти рибинок завжди знайдеться кілька дурних, то й тепер з півдесятка таких впливли з каламутної води на мілке і не встигли оком змигнути, як уже ведмедиця почала їх викидати на берег. Ведмежата з галасом накинулися на цих кумедних куценських гадючок і наминали їх, аж поки черевця в них стали немов барабани.

Сьогодні вони їли багато, як ніколи досі, сонце припікало, і тому всіх почало хилити на сон. Мати ведмедиця повела їх у тихий закуток, лягла сама, а навколо неї полягали й діти, повтикавши, хоч як було жарко, свої чорні носи в її хутро, підібгали лапки й відразу ж поснули.

Годину-дві ведмежата спали, а потім усі, крім Пушинки, почали позіхати, потягатися. Ця ж, найменша, виткнула свого гострого носика на одну мить, а потім знову зарилася між великі лапи ведмедиці — ця мазуха була материна улюблениця. Найбільше ведмежа, Ваб, лягло горілиць і почало тягти корінь, який виходив із землі. Воно стиха мурмотіло, гризло його, било лапою, а той усе не лягав так, як хотілося малому. Жартівник Лисий почав сіпати Кучерявчика за вухо, і за це той одважив йому доброго ляпаса. Зчепившись у сіро-жовтий клубок, вони почали духопелити одне одного, а потім так і покотилися по траві все далі й далі — аж до річки.

І враз повними жаху голосами почали кликати матір. Було очевидно: їм загрожує якась небезпека.

Лагідна мати негайно перетворилася у справжнього диявола і одним стрибком опинилася біля дітей. І саме вчасно, бо величезний бик уже лагодився кинутись на Кучерявчика, який, мабуть, здався йому рудим собакою. Ведмедиця заревла і кинулася на бика. Але бик, вожак цілої череди, не злякався. Він грізно мукнув і побіг назустріч ведмедиці. Та тільки нагнув голову, щоб проколоти її рогами, як ведмедиця щосили вдарила його по голові. Ледве він отямився, як вона вже сиділа на ньому і дерла його боки своїми страшними пазурами.

Бик ревів з люті і кидався з ведмедицею то вперед, то назад. Нарешті він скотився з крутого берега в річку. Аж тоді ведмедиця, рятуючись, залишила його.

І добре, що він догадався скочити в річку, бо йому це так не минулося б. Він вплив на тому боці і, голосно мукаючи з болю, пішов до своєї череди.

II

Полковник Пікет, старий багатий скотар, об'їздив свої володіння. Минулої ночі він помітив, як сховався молодик над горою Пікет. «Того разу молодик сховався над горою Френка, — подумав він, — і мені не щастило цілий місяць. Але тепер, гадаю, щастя вернеться до мене».

І справді, наступного ранку почалося щастя — надійшов із Вашингтона лист, у якому ввічливо повідомляли, що в його маєтку буде відкрито поштову станцію, і запитували:

«Як би ви хотіли її назвати?»

Полковник зняв із стіни свою нову рушницю, подумав: «Цей місяць принесе мені щастя»,— і поїхав глянути на свою худобу.

Їдучи попід горою Рімрок, він почув якийсь рев і подумав, що це б'ються бики. Спочатку він не звернув на те уваги, але, під'їхавши ближче, помітив, що худоба реве й риє ногами землю, так, наче почула кров. І незабаром він побачив, що сам вожак, найбільший бик, увесь у крові. Спина й боки були подерті пазурами, а голова побита, наче після бійки з іншим биком.

Полковник добре знав гори і враз догадався: «Це робота грізлі». Він негайно поїхав свіжими слідами, аж до броду через Грейбул, а потім перебрався верхи на коні на той бік.

Коли голова вершника піднялася над прибережним схилом, його рука схопилася за рушницю: просто перед ним була вся родина грізлі — ведмедиця і четверо ведмежат.

«Тікаймо в ліс!» — гукнула дітям мати, бо знала, що в людей є страшні

рушниці. Вона боялася не за себе, а за любих діток. Щойно вони рушили до узлісся, як почалася жахлива стрілянина.

Бах! — і серце матері защеміло від страху.

Бах! — і сердешна маленька Пушинка покотилася, стогнучи, і замовкла навіки.

Страшенно заревівши, ведмедиця повернулася й кинулася на ворога.

Бах! — і вона впала, смертельно поранена. Троє ведмежат, не знаючи, що їм робити, побігли назад до матері.

Бах! Бах! — і Лисий з Кучерявчиком упали біля неї, конаючи. А Ваб, зляканий і здивований, оббіг навколо них, а потім, і сам не знаючи чому, кинувся в ліс.

Та, перш ніж він зник у гущавині, останнім пострілом попало йому в задню лапку й перебило її.

Ось чому ця поштова станція дістала назву Чотири Ведмеді. Полковник,

здається, був задоволений своїм вчинком, принаймні він усім розповідав про нього.

А маленький кривий ведмедик цілісіньку ніч блукав по лісі, ступаючи на три лапки,— як тільки ставав на четверту, з неї текла кров. Він плакав і стогнав: «Мамо, мамо! Де ж ти, мамо?» Він змерз, зголоднів, у нього дуже боліла лапка. Але мати не приходила, а сам він боявся піти туди, де її залишив.

Раптом він відчув запах якихось дивних тварин і почув їхню ходу. Не знаючи, що робити, він здерся на дерево.

Табун високих, довгошиїх, струнких тварин, вищих за матір, з'явився під деревом. Він бачив їх і раніше, але тоді не боявся, бо з ним була його мати. Тепер же малий принишк на де-

реві. Дивні тварини зупинилися, перестали пастися, понюхали повітря і потім швидко втекли.

Він просидів на дереві майже до ранку і так змерз, що ледве міг злізти додолу. Але коли зійшло й пригріло сонце, малий трохи ожив і рушив шукати ягід та мурашок, бо був дуже голодний. А після цього він подався до Пайні і почав змочувати холодною, як крига, водою поранену лапку.

Йому хотілося в гори, але він вирішив спочатку сходити туди, де залишились мати, братики й сестричка. З обіду стало ще тепліше, і Ваб пошкутильгав униз, а тоді берегом річки до місця, де вчора всі ласували рибками. Він попідбирав риб'ячі голови і жадібно з'їв їх. Звідкись долітав якийсь дивний, неприємний запах, що лякав ведмедика. Коли він дійшов до того місця, де востаннє бачив матір, цей запах ще подужчав. Злякано виглянувши з-за дерев, він побачив зграю койотів, які щось пожирали. Що воно таке, він не знав, але матері тут не було, а запах ставав усе важчий та важчий, і Ваба занудило, тому він стиха пішов до лісу, щоб уже більше сюди не приходити. Йому дуже хотілося побачити свою матір, але хтось йому наче шептав, що хоч шукай її, хоч ні, а вже не знайдеш.

Коли настала холодна ніч, він ще дужче засумував за матір'ю. Гірко плачучи, все далі плентався кривенький, осиротілий ведмедик. У нього боліла поранена ніжка, йому дуже хотілося попити материного молока, якого він уже ніколи не скуштує. Цієї ночі він знайшов повалене дуплясте дерево, заліз у нього, і, уявивши себе в обіймах материних лап, заснув, заколисаний цією приємною гадкою.

III

Ваб ніколи не відзначався веселою вдачею, а лиха недоля зробила його ще сумнішим та похмурішим.

Здавалося, що всі були проти нього. Він намагався не виходити з лісу, вдень вишукував у ньому їжу, а вночі спав у своєму дуплі. Але, повернувшись якось увечері, ведмедик побачив, що в його дуплі спить дикобраз, такий

як і він завбільшки і весь у колючках, наче кактус. Ваб нічого не міг з ним подіяти і пішов шукати собі інше житло.

Одного разу він спустився до річки Грейбул пошукати смачних корінців, що їх йому показувала колись мати. Та тільки взявся він до роботи, як із нори виліз якийсь сірий звір і з бурчанням та шипінням кинувся на нього. Ваб не знав, що це борсук, але звір видався йому дуже лютим, отож хворий та кривенький ведмедик пошкутильгав геть і дістався аж до перевалу в сусідній каньйон. Тут його побачив койот і почав за ним ганятися, покликавши ще одного койота. Добре, що недалеко росло дерево і Ваб виліз на нього, койоти ж тільки скакали й гавкали вниз. Проте невдовзі, рознюхавши добре, вони зрозуміли, що загнали на дерево ведмежа-грізлі, отже, тут десь недалеко повинна бути й мати, а тому їм краще втекти, поки не пізно.

Коли койотів не стало видно, Ваб зліз і пішов до Пайні. Хоч на Грейбулі було більше харчів, але відколи він осиротів, всі там наче змовилися проти нього, а на Пайні його майже ніхто не турбував. Крім того, тут було багато дерев, на яких він міг завжди сховатися від ворогів.

Поранена лапка гоїлася повільно, хоч, правду кажучи, вона так ніколи й не стала здоровою. Хоч рана й зажила, біль минув, але ступня зрослася зовсім не так, як на другій лапі, тому Ваб усе життя накульгував. Це особливо давалося взнаки, коли йому доводилось лізти на дерево або швидко тікати від ворогів. Ворогів же в нього виявилось без ліку, а друзів жодного: рідна матінка була його єдиним і найкращим другом. Якби вона не загинула, то навчила б його багато чого з того, про що він тепер мусив дізнаватися з власного досвіду, і захистила б від багато чого,— а так йому довелося скуштувати лиха стільки, що й вижив він лише завдяки своїй природній витривалості.

Того року рясно вродили кедрові горіхи. Аби дмухнув вітер, вони сипалися додолу дощем — чудові, спілі. Вабові стало жити трохи легше. Щодень він більшав та дужчав, і лісові мешканці, яких він зустрічав щодня, вже його не чіпали. Але якось уранці, коли він ласував кедровими горіхами, з гори спустився величезний чорний ведмідь. «Не сподівайся зустріти в лісі друга»,— це правило Ваб уже знав і відразу ж подерся на найближче дерево. Спочатку чорний ведмідь злякався сам, але, побачивши, що це всього лише ведмежатко, посмілішав і, ревучи, погнався за Вабом. Цей ведмідь лазив по деревах так само добре, як і Ваб, коли не краще; і хоч як високо видирався Ваб, а не міг утекти від ворога. Коли вже лізти далі було нікуди, чорний ведмідь безжально скинув малого на землю. Побите, напівоглушене ведмежатко, стогнучи, покульгало геть. І якби чорний ведмідь не побоювався, що десь тут поблизу може бути ведмедичка, то він напевно догнав би й забив бідолаху. Одне слово, Ваба прогнали з чудових кедрових лісів.

А на берегах Грейбулу тепер було зовсім мало їжі. Ягоди вже відійшли,

риби та мурашок не стало, і нещасний, самотній Ваб, щоб чогось попоїсти, мусив плентатися все далі й далі до Мітітсі.

Якось у заростях шальвії за ним погнався, гавкаючи, койот. Хоч як намагався Ваб утекти, та койот був куди прудкіший. Ставши хоробрим із відчаю, Ваб нараз повернувся й кинувся на ворога. Збентежений койот перелякано дзявкнув і втік, підібгавши хвоста. Отак Ваб уперше переконався, що миру можна досягти тільки в боротьбі.

Але й на новому місці їжі було не густо, і Ваб плентався далі до кедрових лісів в ущелині річки Мітітсі. Тут він побачив людину, точнісінько таку ж, як і та, що наробила йому стільки горя. Тільки він це подумав, як почув

«бах!», і листки шальвії над ним затремтіли й упали додолу. Йому пригадалися запахи і всі небезпеки того давно минулого дня, і він припустив тікати, як ще не тікав ніколи.

Незабаром він добіг до яру і по ньому спустився в каньйон. Ваб побачив ущелину між двома скелями і подумав, що вона могла б бути чудовим сховищем. Але коли він підійшов ближче, звідти йому назустріч вискочила корова, затрясла на нього головою і погрозово пирхнула.

Ведмедик скочив на довгу колоду, що лежала поперек річки, але з того боку на нього визвірився дикий кіт, і Вабові довелося вернутися — сперечатися ж було ніколи. Як гірко було Вабові усвідомлювати, що скрізь самі вороги. Він видряпався на скелястий берег і пішов у кедровий ліс, що простягнувся над річкою Мітітсі.

Але його поява тут зовсім була не до душі білкам, які зняли страшенний галас. Вони турбувалися про свої запаси горіхів, якими, вони вже знали, ведмідь схоче поласувати. Тому білки стрибали вслід за Вабом і, кленучи його та лаючи, збили такий шарварок, що міг би зразу привабити якогось ведмежого ворога, на що, власне, вони й розраховували.

Хоч ворога ще й не було видно, але Ваб занепокоївся і якомога швидше подався на узлісся, де було мало харчів, але мало й ворогів.

Тут він нарешті міг спокійно відпочити.

IV

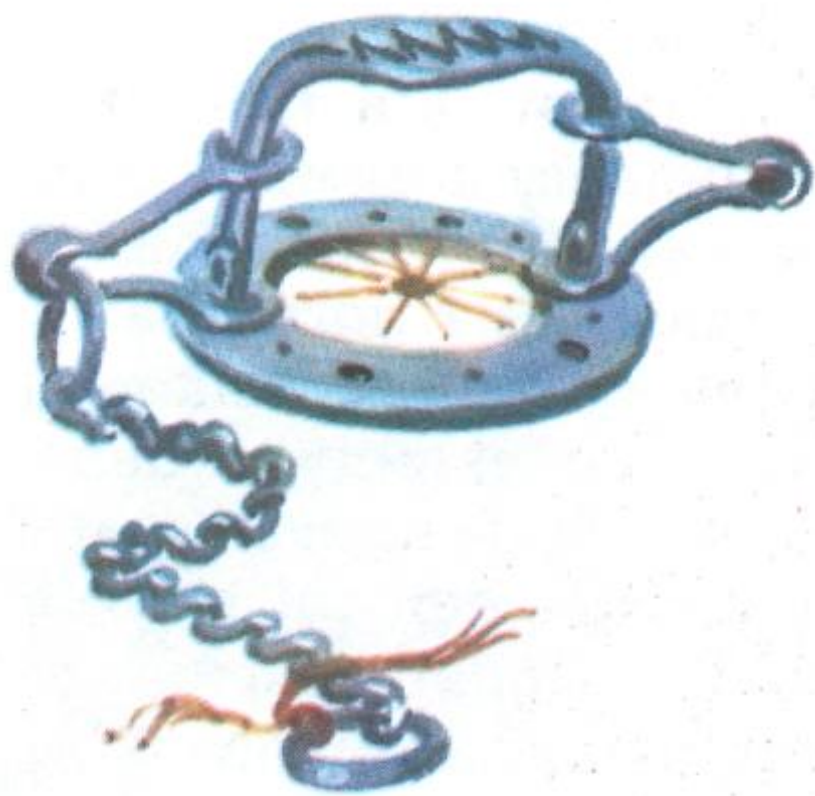
Ваб ніколи не вирізнявся такою лагідною вдачею, як його сестричка, а від переслідування ворогів він ставав усе лихіший. І чого це йому, нещасному, ніхто не хоче дати спокою? Чого всі проти нього? О, якби могла вернутися його мати! О, якби він міг убити отого чорного ведмедя, який прогнав його з рідного лісу! Він і не здогадувався, що незабаром стане великим і дужим. Навіть дикий кіт і той прогнав його, а мисливець хотів застрелити. Ні, він не забув жодного з ворогів і всіх їх ненавидів.

Цього разу йому пощастило: нова місцина виявилася досить непогана. Горіхів тут уродило вдосталь. Недаремно його боялися білки: він навчився знаходити їхні зимові запаси. Звичайно, його наскоки завдавали чимало горя білкам, але Ваб був щасливий, бо горіхи — дуже смачна їжа. Коли дні почали меншати, а ночами вдарили заморозки, він зробився гладким і погарнішав.

Тепер він бродив по всьому каньйону, але жив переважно у лісах на горі, хоч деколи спускався в пошуках їжі аж до річки. Якось уночі, йдучи берегом, він відчув якийсь надзвичайно приємний запах. Ваб підступив до самої води. Запах ішов від зануреної у воду колоди. Ваб поліз на неї, як раптом клацнуло, і одна його лапа опинилася в міцній сталевій бобровій пастці.

Ваб заверещав і щосили рвонувся назад, витягши кілочок, до якого була прикріплена пастка. Спочатку він намагався струсити її з лапи, потім пово-лік за собою між кущі. І там почав кусати її зубами, але холодна міцна сталева пастка не зсунулася, вона спокійно висіла на лапі у ведмедика. Щомиті він зупинявся, кусав залізо зубами, дряпав лапами, бив ним об землю. Він закопав був пастку в землю, вилазив з нею на дерево але ніяк не міг її

спекатися — пастка міцно тримала його. Тоді Ваб пішов у ліс, сів і почав думати, що ж робити далі. Він ніяк не міг зрозуміти, що це таке, а його зелено-брунатні очі світилися і болем, і страхом, і люттю до цього нового ворога.

Він ліг під кущем і, збираючись розгризти пастку, затис один кінець її лапою, а другий — зубами. І раптом сталеві щелепи пастки розкрилися і звільнили Вабову лапу. Це сталося, звичайно, цілком випадково, коли він натис одночасно на обидві пружини. Він не зрозумів, як воно вийшло, але вся ця історія з пасткою добре йому запам'яталася, і в нього склалося приблизно таке уявлення: «Серед усіх ворогів є один невеликий, але страшний, який ховається біля води і там на тебе чатує. Цей ворог

дуже дивно пахне. Він хапає за лапу, і його ніяк не можна скинути. Але від нього можна відчепитися, міцно натиснувши».

З тиждень або й більше у маленького грізлі боліла лапа, що побувала в пастці.

Але вона боліла дуже тільки тоді, коли він лазив по деревах.

Настала та пора року, коли в горах гучно засурмили лосі. Щоночі чув Ваб їхні поклики. Разів кілька йому доводилося залазити на дерево, рятуючись від великорогих лосів. Тепер у гори почали навідуватись звіролови, а з неба чулися крики диких гусей. У лісі з'явилося також кілька нових запахів. Ваб пішов за одним і опинився біля того місця, де було скидано на купу кілька коротких колод. Тут до приємного запаху приєднався й той, який йому був ненависний відтоді, як він втратив матір, — запах людини. Цей запах був несильний і йшов від передньої колоди, а той приємний запах, заради якого він сюди прийшов, — від кущів позаду. Він обійшов їх кругом, розсунув кущі й побачив м'ясо.

Та тільки-но він його схопив, як колода — бах! — з усієї сили вдарилась об землю.

З несподіванки Ваб підскочив, та все ж таки встиг вибратися живий-здоровий із шматком м'яса в зубах. Але він ще раз переконався, що «коли чути цей проклятий запах — начувайся».

Надворі дедалі холоднішало, і Вабові хотілося спати. Коли брався мороз, він спав тоді цілий день. У нього не було певного місця, де б він спав щодня; кілька сухих горбочків служили йому в сонячну погоду, а один-два захистки — в негоду. Найдужче любив він лежати у зручному гнізді між корчами, і коли якось знявся вітер, почало мести, він заліз у нього, зібгався бубликом і заснув. Буря так і вила надворі. Сніг ішов і йшов без кінця й краю. Він засипав гілки дерев, аж вонигнулися від великої ваги, струшуючи його додолу, а він засипав їх знову. Метелиця гуляла по горах, замітаючи всі долини, видолинки.

Над Вабовим барлогом намело цілий замет. Цей замет чудово захищав його від холоду, і ведмідь усе спав та й спав.

Як і годиться ведмедеві, Ваб проспав цілу зиму, а коли настала весна й він прокинувся, то зрозумів, що спав дуже довго. Ваб мало змінився — трохи підріс, трохи схуд. Він був дуже голодний і тому, пробившись крізь товщу снігу над своїм барлогом, зразу кинувся шукати щось попоїсти.

Але ж тепер не було ні кедрових горіхів, ні ягід, ні мурашок.

Ваб став рознюхуватись і почув в ущелині мертвого лося, який загинув узимку. Ось де ведмідь добряче наївся, а рештки сховав на майбутнє.

Щодня Ваб приходив до цієї схованки, аж поки від лося не залишилося ні шматочка. Цілих два місяці йому довелося голодувати, і він став худий, як скіпка. Одного разу він заблукав у долину Вохаус. Було вже сонячно, тепло, і в лісі з'явилася пожива. Коли Ваб забрався в гущавину, до нього долинув запах іншого ведмедя-грізлі. Ваб пішов на той запах і прийшов до дерева, що стояло одне-єдине біля ведмежої стежки. Він став на задні лапи і понюхав дерево — від нього дуже тхнуло ведмедем. Але шерсть була так високо, що він до неї не міг дотягнутися. Мабуть, об це дерево чухався здоровезний ведмідь. Ваба пройняв неспокій — йому так хотілося зустріти когось із грізлі, а тепер, коли трапилася нагода, стало раптом страшно.

Досі він був самотній і зустрічався лише з ворогами; тож невідомо, як поведеться з ним цей величезний грізлі. Поки він стояв, розмірковуючи, що робити, на схилі гори з'явився сам старий ведмідь: він, похнюпившись, сунув уперед, раз по раз зупиняючись, щоб вирвати ріпу або солодовий корінь.

Це був справжній здоровило. Ваб інстинктивно відчув небезпеку і пробрався поміж дерев до виступу скелі, звідки й почав стежити за ведмедем.

Ось той наткнувся на сліди Ваба, сердито рикнув і по слідах дійшов до дерева. Тут він став на задні лапи й почав здирати кору набагато вище, ніж діставав Ваб. Потім швидко подався слідами Ваба. Ведмедик не став чекати на нього, а чимдуж побіг у каньйон Мітітсі, зміркувавши своєю ведмедячою думкою, що там мало поживи, а тому здоровило туди не піде.

Коли настало літо, Ваб почав линяти. Шкіра його дуже свербіла, і він з величезним задоволенням залазив у грязюку, а потім чухався об яке-небудь дерево. Дертися на дерево він зараз, не міг: у нього вирости довгі кігті, а передні лапи, великі й дужі, втратили ту гнучкість, яку мають молоді грізлі і всі чорні ведмеді. Тепер у нього стало звичкою, чухаючись об дерево, діставати носом якомога вище й робити таким чином позначку своєї висоти.

Мабуть, Ваб і сам не помічав, що, чухаючись об одне й те ж дерево через тиждень-два, він діставав носом усе вище й вище. Тепер він швидко ріс і дужчав.

Ваб блукав то в одній частині своєї території, то в іншій і скрізь почував

себе господарем. Він чухався об різні дерева і таким чином залишав свої позначки, які свідчили, що увесь ліс належить йому.

Якось під кінець літа Ваб помітив у своїх володіннях чорного ведмедя з лискучою шерстю і дуже розсердився. Коли чорний ведмідь надійшов ближче, Ваб виразно побачив його червонястий писок, білу цятку на грудях, розірване вухо, а коли війнув вітер, почув і ведмежий запах. Так, це був, без сумніву, той самий запах. Ваб спіткав того негідника, що колись давно прогнав його з Пайні. Але ж який він тепер малий! Тоді він скидався на велетня, а тепер Ваб міг розчавити його однією лапою. Помста — дуже приємна річ, і Ваб попростував назустріч чужинцеві. Але той, немов білка, скочив на невелике дерево. Ваб хотів був і собі подертися за ним, але не міг. Він не знав, що йому робити, зрештою вирішив піти геть, хоча чорний ведмідь насмішкувато кахикав і змушував його кілька разів повертатися. А коли під вечір Ваб прийшов до цього дерева, то від червононосого уже не було й сліду.

Надходив кінець літа, в горах поживи поменшало, тож однієї ночі Ваб вирішив пошукати їжі вниз і спустився до річки Мітітсі. Вітер доніс до нього якийсь приємний запах, і, йдучи на нього, Ваб наткнувся на тушу бика. Недалеко від неї сиділи кілька койотів, зовсім невеликих порівняно з тими, яких він зустрічав колись. Один койот був біля самої туші, він чомусь стрибав по-дурному на одному місці. Здавалося, що він не може звідти піти.

У Ваба прокинулась давня зненависть, він кинувся на койота й одним ударом лапи розплющив його.

Виявляється, койот спіймався у пастку. Ваб ненавидів запах заліза і обережно перейшов на другий бік туші, де не так пахло, і тільки заходився їсти, як — клац! — і його лапа опинилась у вовчій пастці.

Проте він згадав, як колись звільнився з капкана, натискуючи на нього лапами. Тож Ваб і тепер поставив задні лапи на пружини, що-сили натис і звільнив спійману ногу. Скрізь тут було чути людський запах. Ваб пішов за водою, але запах було чути й тут. Тоді він повернув і подався у свої кедрові ліси.

Частина друга

ЗМУЖНІННЯ

I

На третій рік життя Ваб став видаватися дорослим ведмедем, хоч справжньої ведмежої сили в нього ще й не було. Хутро його дуже посвітліло, ось чому індіанин-мисливець Спават з Шошонських гір і назвав його Вабом, тобто світлошкірим.

Спават був чудовий мисливець, і як тільки він побачив у верхів'ї Мітітсі дерево, об яке чухався Ваб, то зразу ж догадався, що тут водиться великий грізлі. Багато днів никав він по долині, поки, нарешті, вислідивши здобич, вистрелив по ній; але цього разу він тільки поранив Ваба в плече. Ведмідь страшенно заревів з болю, але войовничий його настрій пропав. Він подерся на гору, минув передгір'я, знайшов собі затишне місце й заліг.

Інстинкт підказав йому, як треба лікуватися. Лежачи якомога спокійніше, він почав лизати рану і шерсть кругом неї. Цим самим він вичистив її від бруду, а намочена слиною шерсть злиплася, і на рані утворилася наче пов'язка, так що туди тепер не могли потрапити повітря, пилюка та мікроби. Кращого лікування годі було й придумати.

А тим часом індіанин ішов його слідами. Ваб почув запах ворога і подерся ще вище. Проте скоро й там він відчув, що ворог наближається. Вабові довелося відступати далі й далі, аж поки пролунав другий постріл, завдавши йому ще одної рани. Тут уже Ваб розлютився. З того дня, як загинула його мати, він нічого так не боявся, як цього жахливого запаху людини, заліза і рушниці, але тепер усякий страх у нього наче рукою зняло. Переборюючи біль, він піднявся ще вище на гору, пройшов під прискалком футів на шість заввишки, а потім повернув і заліг, причаївшись на прискалкові. Незабаром з'явився індіанин з рушницею й ножом у руках. Він радісно роз-

дивлявся криваві ведмежі сліди, простуючи схилом, засіяним гострими каменюками. Упертий мисливець піднімався все вище, пильно розглядаючи криваві плями долі і ні разу не поглянувши вгору, де, ледве стримуючи біль і лютість, причаївся ведмідь. Ваб бачив, як до нього підходить індіанин, що ніс йому смерть, чув неприємний людський запах. Він сперся на поранену тремтячу лапу, а здорову підвів, очікуючи слухної миті. І коли індіанин порівнявся з ним, Ваб так його вдарив, що той покотився без жодного звуку. У цьому ударі поєдналися природна сила ведмеда з його лютою ненавистю до переслідувача. А потім Ваб устав і пішов шукати спокійного закутка, щоб загоїти свої рани. Відтоді він уже ніколи не зустрічався з цим індіанином і міг спокійно спочивати й видужувати. Так він переконався, що коли хочеш миру, спокою, то треба боротися за нього.

II

Роки минали й минали, і Ваб тепер уже спав не так міцно, і кожної весни прокидався дедалі раніше. Він став тепер величезним ведмедем-грізлі, і було все менше й менше ворогів, які наважилися б зустрітися з ним віч-на-віч. За шість років з нього виріс здоровий, дужий, понурий ведмідь, що не знав ні кохання, ні дружби, відколи загинула його мати.

Ніхто ніколи не чув, щоб у Ваба була подруга. Інші ведмеді парувалися з року в рік, а він залишався самотнім, як і колись у юності. А для ведмеда з усіх поглядів недобре залишатися самому. Його похмурість зростала так само, як і його сила. Тепер кожен, кому доводилося з ним зустрітись, бачив, що це вельми небезпечний ведмідь.

Потрапивши змалечку в долину Мітітсі, Ваб так і залишився там жити, і вдача його стала ще лютіша після численних пригод з пастками та сутичок з іншими дикими звірами. Щоправда, тепер йому вже ніхто не був страшний. Не боявся він і пасток, бо навчився чудово розпізнавати гострий запах людини й заліза, особливо після того випадку, що стався на шостому році його життя.

Якось своїм чутливим носом він почув, що в лісі лежить мертвий лось. Він пішов на запах і побачив, що найкраща частина туші розідрана. Правда, тут ледь-ледь учувався запах людини й заліза, такий страшний для нього, але надто ласе було це м'ясиво. Він обійшов навколо туші, став на задні лапи і з своєї восьмифутової висоти уважно розглянув її. Потім обережно рушив уперед. Аж раптом його ліва лапа потрапила у здоровий ведмедачий капкан. Він страшенно заревів з болю і люто став кидатися на всі боки. Але це вже був не бобровий капкан, а великий, у сорок фунтів вагою.

Ваб люто накинувся на капкан і почав його гризти так, що з рота пішла

піна. Він спробував удатись до свого давнього способу: став задніми лапами на обидві пружини й натиснув на них усією своєю вагою. Але цього було не досить. Тоді він витяг кілок і з гуркотом потяг капкан за собою на гору. Знов і знов намагався він звільнити лапу, та все даремно. Раптом Ваб побачив недалеко товсте дерево, яке лежало впоперек дороги, і йому майнула щаслива думка. Підійшовши до дерева, він натиснув задніми лапами на пружини пастки, а сам щосили вперся своїми могутніми плечима об дерево.

Цього разу капкан не витримав, його щелепи розкрилися, і Ваб витяг свою лапу. Він знову був вільний, хоч і позбувся великого пальця, який залишився в пастці.

Знов Вабові довелося лікувати болючу рану, а що він був лівша,— коли йому треба було перекинути камінь, він ставав на праву лапу, а перекидав лівою,— то тепер він уже не міг добувати ті ласощі, які ховаються під камінням або трухлявими стовбурами дерев. Нарешті рана загоїлася, але він ніколи не міг забути цього випадку, і відтепер різкий запах людини або заліза, не кажучи вже про порохований дим, доводив його до страшної люті.

Багаторазовий досвід навчив його, що, почувши мисливця здалеку, краще якнайшвидше тікати, а коли вже тікати пізно, то треба відразу ж кидатися в запеклий бій. Незабаром усі пастухи довідалися, що у верхів'ї Мітітсі живе ведмідь, з яким краще не зустрічатися.

III

Якось Ваб прийшов у горішню частину своїх володінь, де вже давно не бував, і здивовано побачив дерев'яний барліг, у якому звичайно живуть люди. Обійшовши його, він почув відразу ж ненависний запах людини й рушниці, який завжди лютив його. Раптом почулося голосне «бах!» — і гострий біль пронизав йому задню ліву лапу, яка ще змалечку була скалічена. Ваб повернувся й побачив людину, що бігла до недавно збудованої хатки. Якби Ваба поранили в плече, він був би безсилий, але мисливець поціливі тільки в лапу.

Могутні лапи Ваба могли кидати соснові колоди, наче палички, одним ударом цих лап він міг убити найбільшого гірського бика, його кігті могли відривати величезні шматки каменю від скелі,— то що була для них навіть смертоносна рушниця?

Коли ввечері повернувся додому товариш цього мисливця, то на закривавленій долівці він побачив мертве тіло. Криваві сліди знадвору і кілька слів, надряпаних тремтячою рукою на звороті книжки, розповіли йому, що тут сталося:

«На мене напав Ваб. Я його побачив коло річки і поранив його.

Хотів утекти в хату, але він мене догнав. Боже, як мені боляче. Джек».

Все було ясно. У Вабові володіння прийшла людина, хотіла вбити ведмедя, а ведмідь убив цю людину. І все ж Джеків товариш поклявся помститися.

По слідах ведмедя він пішов у каньйон і чатував там на ворога не день і не два. Розкидав принади, ставив пастки... Аж ось якось він почув торохкотняву, гуркіт — і побачив, як величезна брила покотилася згори, перелякавши двох оленів, що помчали геть, як на крилах. Спочатку Міллер подумав, що стався обвал; але незабаром зрозумів, що брилу перекинув Ваб, аби злизнути зісподу двох-трьох мурашок.

Вітер віяв від Ваба до мисливця, і Міллер добре роздивився ведмедя, залишаючись непоміченим. Величезний ведмідь шукав собі їжі, шкутильгаючи на задню лапу, і час від часу глухо рикав, коли необережний рух викликав раптовий біль. Міллер подумав: «Або я його вб'ю, або схиблю, і тоді — біда».

Він різко свиснув, ведмідь зупинився, нашорошив вуха, і Міллер вистрелив йому в голову.

Але в цю мить ведмідь повернув свою величезну кошлату голову, і куля тільки подряпала її.

По диму Ваб здогадався, де його ворог, і, страшенно розлючений, помчав щосили туди.

Міллер кинув рушницю додолю, а сам виліз на єдине високе дерево, що росло поблизу. Даремно Ваб лютився вниз, здираючи кору з дерева зубами й кігтями,— він ніяк не міг дістатися до Міллера. Цілих чотири години не відходив ведмідь, потім повільно зник у кущах. Міллер ще посидів на дереві з годину, щоб переконатися, що Ваб пішов-таки звідси. Потім зліз додолю, взяв рушницю і попростував додому. Але Ваб схитрував: він тільки вдав, що пішов геть, а насправді повернувся і сховався в кущах. Як тільки мисливець відійшов від дерева так, що не міг уже до нього добігти, Ваб кинувся на нього. Хоч і поранений, він біг швидше, ніж Міллер, і через чверть милі зробив з мисливцем те саме, що мисливець поклявся зробити з ним.

Лише згодом, знайшовши рушницю та рештки тіла, його друзі здогадалися, що з ним сталося.

Хатинка в долині Мітітсі розвалилася. В ній ніхто не захотів жити—і місцевість була малопригодна, і страхітливий грізлі наганяв на всіх смертельний жах.

Згодом у верхів'ї Мітітсі знайшли золото. З'явилися копачі, все по двоє, і почали блукати посеред гір, рити землю та забруднювати струмки. Переважно це були підстаркуваті люди, що почали вже сивіти. Вони жили весь час у горах і дуже скидалися на ведмедів. Як і грізлі, вони скрізь копали і рились, але не заради смачних, корисних корінців, а заради блискучого жовтого піску, якого не можна їсти. Як і грізлі, вони нічого так не хотіли, як того, щоб їм не заважали ритися в землі.

Здавалося, що вони розуміли Ваба. Коли Ваб уперше зустрів їх, то став на задні лапи, і його маленькі очі засвітилися недобрим зеле-

ним вогнем. Старший чоловік сказав товаришеві:

— Не чіпай його, і він нас не зачепить.

— Але який він здоровило, правда ж? — стривожено мовив той.

Ваб уже готовий був кинутися на них, проте щось його стримувало — щось, йому самому незрозуміле, щось таке, що і в людині, і в ведмеді важить більше навіть за його розум, даючи можливість знаходити правильне рішення навіть у найскладніших життєвих обставинах.

Звичайно, Ваб не зрозумів, про що балакали поміж собою ці люди, але відчув у них щось інше, не таке, як завжди. Запах людини й заліза був і тут, але цей запах був не такий гострий, і тому Ваб не лютував так, як раніше.

Люди не рухалися. Ваб глухо зарикав, опустився на всі чотири лапи і зник.

Під кінець цього року Ваб знову зустрівся з чорним ведмедем. Та який він став тепер маленький! Ваб міг його одним ударом перекинути через Грейбул.

Але чорний ведмідь не став цього чекати. Він швидко, хоч і засапавшись, виліз на дерево. Це був товстий, гладкий ведмідь. Ваб підійшов до дерева, став біля нього на задні лапи, сягнувши висоти в дев'ять футів. Своїми здоровенними кігтями він зідрав усю кору з дерева. Від кожного удару його лап дерево тряслось, а чорний ведмідь на ньому тремтів і скрикував із жаху.

Що пригадав Ваб, побачивши чорного ведмедя? Може, давно забуту рідну річку Пайні, тамтешні ліси, в яких так багато всякої їжі?

Ваб залишив переляканого ведмедя на самісінькому вершечку дерева, а сам, не довго думаючи, почимчикував уздовж Мітітсі до Грейбулу, обминув гору Рімрок і через кілька годин уже був у рідному лісі нижнього Пайні, де було, як і колись, у далекому дитинстві, чимало ягід та мурахів.

Він уже й забув, які чудові ліси на Пайні: вдосталь їжі, жодного золотошукача, який би забруднював струмки, жодного мисливця, нема навіть комарів та мух, а зате чимало прекрасних галявинок у лісі, захищених горами від зимових вітрів.

Більше того, там не було жодного грізлі, а на чорних ведмедів він міг і не зважати.

Ваб був дуже задоволений. Перш за все він викупався у калюжі, а потім підійшов до дерева, яке стояло саме там, де зливалися Пайні й Грейбул, і на висоті восьми футів залишив свою позначку. З кожним днем наш Ваб ішов усе далі й далі між скелястими відрогами Шошонських гір, освоюючи все нові й нові місця. Коли він знаходив позначки чорних ведмедів на сухих деревах, то своєю могутньою лапою так бив по них, що вони з тріском падали на землю.

Якщо ж ці позначки були на зелених деревах, тоді він над ними робив свою власну позначку, закріплюючи її глибокими подряпинами своїх здоровенних пазурів.

Тут, у верхів'ях Пайні, до цього часу панували чорні ведмеді, які поїдали запаси білок у дуплах, і білки почали влаштовувати свої комори в щілинах під плоскими каменями, які Ваб тепер легко перевертав. Під кожним четвертим чи п'ятим каменем він знаходив запас горіхів білки або бурундука. Деколи там був і малий господар, тоді Ваб, не довго думавши, душив його своєю лапою і з'їдав замість приправи до його ж власних горіхів.

Хоч куди йшов Ваб, скрізь він залишав свої об'яви: «Зайди, начувайся!»

Ці попередження були видряпані якомога вище, і кожен звір, почувши запах і вгледівши шерсть, відразу розумів, що тут поселився величезний ведмідь-грізлі.

Якби у Ваба була жива мати, то вона б його навчила, що там, де добре навесні, дуже погано влітку. А так йому довелося вчитися на власному досвіді, який підказав йому, що домівку треба змінювати зі зміною пори року. Напровесні добра пожива там, де звичайно пасеться худоба і водяться лосі,— взимку чимало тварин гине, і можна харчуватися їхніми тушами. Раннього літа найкраще діставати їжу на зігрітих сонцем схилах пагорбів, де можна наїстися дикої ріпи або якогось солодкого коріння. Під кінець літа досягають ягоди на кущах у річкових долинах, а восени в соснових лісах завжди вдосталь їжі, і там можна добре відгодуватися на зиму. Щороку його володіння все більшали. Він не тільки прогнав усіх чорних ведмедів з басейнів річок Пайні та Мітітсі, але й убив того ведмеда, який прогнав його колись з долини Вохаус. Ваб умів не тільки розширювати свої володіння, а й воювати за них.

Якось у середній течії річки Мітітсі поселилися люди.

Він розігнав їхніх коней і сплюндрував табір. Таким чином усі, і тварини, й люди, тепер знали, що вся місцевість від піку Франка до Шошонських гір належить такому господареві, який уміє захищати свої володіння, і що господар — Ваб із Мітітсі.

Ніхто не міг тепер помірятися з Вабом силою. Його вороги хотіли б напасти на його підступах, але Ваб ніколи не забував свого колишнього

знайомства з пастками. Він узяв за правило — ніколи й близько не підходити туди, де пахне людиною або залізом, і тому вже ніколи не падався.

Отак і провадив Ваб своє самотнє життя, тиняючись по горах у пошуках поживи. Великі брили він шпурляв так, наче це були камінці, а здоровенні дерева ламав, наче сірники. Усі звірі в горах і долинах знали тепер Ваба і тікали від цього велетня, що колись був безпорадним загнаним ведмежем. А скількох чорних ведмедів він убив за те, що колись один з них так жорстоко з ним повівся! Дикі коти, побачивши його, відразу ж дерлися на дерево, але коли дерево було сухе, то Ваб і його, й ката нищив до цурки. Навіть гордовитий жеребець, що во-

див табун мустангів, і той звертав Вабові з дороги. Великі сірі вовки та пуми залишали свою здобич і тікали геть, забачивши його. Злякані антилопи мчали, мов на крилах, коли він простував по зарослій шальвією долині. Якщо ж Ваб зустрічався з якимсь биком, занадто нерозумним через молодість і занадто великим, щоб злякатися, то одним ударом величезної лапи він убивав його, чинячи з ним так, як багато років тому збиралася вчинити з малим Вабом одна корова.

Природа-мати завжди частує всіх з двох однакових чаш: в одній — гіркий трунок, а в другій — солодкий. І кожен мусить випити з обох порівну. Хоч як було важко Вабові змалечку, зате тепер він став наймогутніший. Ніяких радощів життя, що їх мали інші грізлі, він не зазнав, зате міг пишатися своєю надзвичайною силою.

Так минали роки, а Ваб жив без подруги, без товаришів. Завжди похмурий, нерадісний, безстрашний, він щодня був готовий до бою, але найдужче хотів одного — щоб його ніхто не турбував. У нього була тільки одна-єдина втіха — усвідомлення своєї величезної сили, радісний дрозж від того, що переможений ворог котиться йому під ноги, або від того, що зрушує з місця й котиться величезна брила, на якій він випробував свою силу.

V

Для тих, у кого добрий нюх, кожнісінька річ має свій запах. Усе своє життя Ваб вивчав різні запахи і тепер чудово розумів значення майже всіх запахів, які трапляються в горах. Кожнісінька річ мала для нього свій голос, який звучав гучніше, ніж той голос, що чуємо ми, бо само собою зрозуміло, — добрий нюх вартий зору та слуху, разом узятих. І кожний з безлічі цих голосів кричав: «Ось хто я!»

Ягоди ялівцю, шипшини, суниць ніжним приємним голосом співали: «Ось ми, ягоди, ягоди!»

Великі шпилькові ліси гучно виспівували: «Ось ми, кедри!» А коли Ваб підходив ближче до цих лісів, то чув ніжне: «Ось ми, кедрові горіхи!»

Там, де росло солодке коріння, вітер доносив йому в травні цілий хор голосів: «Солодке коріння, солодке коріння!»

Коли він добирався до цього коріння, то кожен корінець розповідав його носові про себе: «Ось я, великий корінець, спілий, смачний!» або різким, тоненьким голосом: «Ось я, поганенький, волокнистий корінець».

Голосно озивалися восени крислаті соковиті гриби: «Ось я, чудовий гриб-сироїжка!», а отруйні гриби попереджали: «Я поганка, не чіпай мене, бо захворієш». На схилях ущелин чути було пісню дзвіночків, тонку, як їхні стебельця, ніжну, як їхній голубий колір. Але голоси квітів не цікавили Ваба, він їх навіть не помічав.

Таким чином кожна істота, кожна квітка, кожна скеля чи камінь розповідали про себе Вабовому носові. Вдень і вночі, в ясну й туманну годину великий вологий ведмедів ніс розповідав йому так багато про те, що йому треба було знати, і спокійно минав те, без чого можна було обійтися. Ваб усе більше й більше покладався на свій ніс. Якщо очі й вуха казали йому про щось, він їм не вірив, аж поки ніс підтверджував: «Так, це правда».

Але людина цього не може зрозуміти, міське життя майже зовсім зіпсувало її колись гострий нюх.

Сотні запахів були приємні Вабові, на тисячі він не звертав ніякісінької уваги, чимало було й неприємних, але деякі просто його лютили.

Коли Ваб заходив у верхів'я Пайні, то вітер, бувало, часом доносив сюди з заходу якийсь дивний, незнайомий йому запах. Деколи він не звертав на нього ніякої уваги, деколи той запах здавався йому гидким. І він ніколи не йшов до нього. Якось північним вітром з верхнього вододілу принесло дуже гидкий запах, не схожий на жоден з відомих Вабові. Так і хотілося найшвидше втекти від нього.

Ваб був уже літній ведмідь, і в нього дедалі частіше боліла задня, колись кілька разів поранена, лапа. Після холодної ночі або в дощ він ледве міг ступити на неї. І ось якось, коли в нього знову розболілася нога і він шкутильгав, західний вітер знову доніс до нього той дивний запах. Ваб не розумів того запаху, але якийсь внутрішній голос немов наказував йому: «Іди!» Запах їжі принаджує голодного звіра, хоч ситому він і не подобається. Отже, кожне бажання залежить від потреби організму. Мабуть, з цієї причини той гидкий колись Вабові запах почав надити його до себе, і він пошкутильгав угору стежкою, порикуючи час від часу і люто відбиваючись від гілок, які ляскали його по голові.

Цей запах дедалі дужчав і привів Ваба туди, де він ніколи раніше не бував.

Це був схил гори, вкритий білим піском, де під прискалком виднілася яма, звідки дзюркотів потік, а з ями так і парувало. Ваб підозріло принюхався — який дивний запах! І поплентався вниз по схилу.

По піску звивалася змія. Ваб розчавив її лапою, так гупнувши, що аж дерева затремтіли, а один валун, який звисав, покотився вниз. При цьому грізлі так гарикнув, що луна пішла, наче грім.

Потім він підійшов до повитої парою ями. Вона була вщерть повна води, що струменіла й парувала. Ваб умочив у воду лапу, вода була тепла, приємна на дотик. Тоді він вліз у яму обома задніми лапами і поволі став занурюватися у воду. Нарешті й увесь опинився у теплій воді, яка полилася через краї ями. Він грівся в зеленавій воді, що пахла сіркою, а вітер куйовдив пару над його головою.

Хоч у скелястих горах є багато таких сірчаних джерел, але в місцевості, де жив Ваб, це було єдине. І він лежав у ньому понад годину, потім, відчувши, що вже накупався, виліз на берег. У нього зовсім не боліла задня лапа, і взагалі він почував себе чудово.

Ваб струсив воду зі свого кудлатого хутра і ліг на залитому сонцем при-
скалку, щоб висохнути. Потім дістався до найближчого дерева і залишив на ньому свою позначку. Біля цього джерела було чимало слідів і інших тварин, які тут лікувалися, але що з того? Відтепер це дерево мало на собі напис,

виведений грязюкою, шерстю і запахом. Цей напис усіх попереджував: «Моя ванна. Геть звідси! Ваб».

Ваб полежав, доки висохла спина, потім ліг на спину й повертався з боку на бік, поки висох увесь. Він остаточно переконався, що почуває себе тепер дуже добре. Він не міг сказати, звичайно: «У мене погана хвороба — ревматизм, і сірчані ванни мені дуже допомагають». Але він твердо знав: «Мені було дуже недобре: після того, як я викупався в цій смердючій ямі, біль минув». Відтоді, як тільки починала боліти його нога, він приходив сюди лікуватися, і біль завжди минав.

Частина третя

СТАРІСТЬ

I

А роки все минали. Ваб уже не ріс,— у цьому не було потреби,— але ставав усе світліший, усе зліший та небезпечніший. Володіння його тепер були стерті взимку бурями. Власне кажучи, ці його весняні мандрівки спричинив голод. Крім того, весною всюди бувало багато ям з глиною, а у Ваба саме линяло хутро і вся шкіра дуже свербіла, отож йому було страх приємно повалятися в холодній вологій глині, а потім почухатися об дерево — це була така втіха, що більшої він і не знав. Отож і через це Вабові позначки на деревах щовесни поповнювалися.

Та ось у пониззі річки Пайні виросла ферма Палет, і всі, хто на ній жив, познайомилися з цим «старим страховиськом». Пастухи, що таврують худобу, коли тільки його побачили, зразу сказали, що не хочуть мати ніякого діла з ведмедями, а з цим грізлі краще не зустрічатися й дати йому спокій.

Вони не часто його бачили, хоч його сліди й позначки були всюди. Господар ферми, природжений мисливець, дуже зацікавився Вабом. Дещо про цього старого ведмедя йому розповів полковник Пікет, а ще більше він довідався сам.

Він дізнався, що Вабові володіння простягаються на півдні до верхнього Віггінсу, на півночі — до Смердючого джерела, і від Мітітсі до Шошонських гір.

Він довідався, що на ведмежих пастках Ваб розуміється краще, ніж багато хто з мисливців: він або минає їх, або витягає принаду, не торкаючись пастки. А деколи йому навіть щастить спустити капкан колодою, і тоді він спокійно з'їдає принаду. І ще цей власник ферми дізнався, що Ваб зникає з цієї місцевості під велику спеку — його ніде не видно, як взимку.

Уже чимало років тому уряд зробив добру справу — перетворив верхів'я річки Єллоустон у заповідник. Тут, у цій чудовій країні, було створене ідеальне життя для диких тварин: їм ніхто не загрожував, і вони не мали кого боятися. Ані птиці, ні звірі не знали тут ніякого насильства, дрімучі ліси не чули звуку сокири, заводи й копальні не забруднювали струмків. Все збереглося тут так, як було споконвіку на дикому Заході до того, як сюди прийшла перша біла людина.

Дикі тварини швидко про все це дізналися. Вони вивчили кордони цього необгородженого парку, і, як міг помітити кожний, у них змінилася навіть вдача. Вони не бояться зустрічатися з людиною і ніколи на людину не нападають, та навіть і в стосунках поміж собою стали мирлюбніші.

Маючи в цьому парку спокій і вдосталь їжі, дикі тварини збиралися тут у такій кількості, як ніде інде.

Ведмеді дуже полюбили приходити до готелю «Фонтан». За чверть милі від нього, в лісі, була рівна галявинка, куди офіціант щодня приносив недоїдки для ведмежого бенкету, за що його навіть прозвали ведмежим доброчинцем. Щодня тут усе було готове для бенкету, і щороку сюди приходило дедалі більше ведмедів. Майже завжди тут можна було побачити добрий десяток ведмедів різних порід: чорних, бурих, брунатних, сірих, сріблястих, і малих, і великих. Вони приходили сюди і сім'ями, й поодиноці. Всі вони чудово розуміли, що в парку не можна чинити насильства, і навіть найлютіші поводитися не так, як поза його межами. І хоч навколо цього готелю вешталися десятки ведмедів і навіть іноді гарикали один на одного, але на людей жоден з них не нападав.

З року в рік ведмеді приходили в цей парк. Люди, що працювали в готелі, вже добре усіх їх знали. Вони з'являлися тут улітку тоді, коли готель працював, і зникали, коли готель закривався. Ніхто так і не знав, звідки вони з'являлися і куди зникали.

Якось у Єллоустонський парк потрапив власник ферми Палет. Він зупинився в готелі «Фонтан» і побачив, як недалеко від нього справляли бенкет чорні ведмеді.

Раптом усі вони квапливо розбіглися — під вечір сюди надходив сріблястий грізлі.

— Це, — сказав гід, — найбільший ведмідь-грїзлі у нашому парку. Добре, що він удався такий спокійний, а то не знаю, що й було б.

— Що ви кажете? — здивовано вигукнув фермер, придивляючись до грізлі, який сунув, немов копиця сіна посеред галявини. — Не може бути! Клянусь, що це наш Ваб з Мітітсі — найнебезпечніший з усіх ведмедів, які живуть чи жили в наших горах.

— Мабуть, ви помиляєтесь, — сказав гід. — Він буває в нас щороку в липні й серпні, і навряд, щоб він приходив з такого далекого краю.

— Ну, то це безперечно він, — відмовив фермер. — Саме в липні й серпні він зникає з наших лісів. Придивіться, як він накульгує на задню лапу, а на передній лівій лапі в нього немає кігтя. То ось де він літує щороку! Але ніхто б не повірив, що цей старий негідник може поводитись так добре в гостях.

Велетень-грізлі став місцевою знаменитістю. Лиш один раз Ваб повівся тут негаразд, але це було ще тоді, коли він уперше сюди потрапив — не знав місцевих порядків.

Одного разу він причимчикував до готелю і зайшов у парадні двері. У вестибюлі він став на задні лапи, і всі мешканці, побачивши восьмифутового ведмедя, дуже полякалися й повтікали. Ваб пішов далі, в контору. Клерк, кажучи: «Гаразд, сідай на моє місце, коли хочеш», перескочив через стіл і зачинився в сусідній телеграфній кімнаті. Звідти він зателеграфував завідувачеві парку: «В конторі сидить старий грізлі. Мабуть, хоче керувати готелем. Чи можна стріляти?»

«У парку стріляти не дозволяється,— відповів телеграфом завідувач.— Проженіть водою з пожежного шланга».

Так і зробили. Для Баба це була цілковита несподіванка, і він кинувся тікати з контори. Важко тупаючи ногами, стукочучи по підлозі пазурами, він побіг у другий бік і, минаючи кухню, прихопив з собою чверть туші бика.

Оце й була його єдина провина в парку, хоч, кажучи правду, він ще раз порушив тут спокій, уже мимохіть. Винна була чорна ведмедиця, що вславилася недобрими вчинками.

У неї було кволе, слабке ведмежа, яким вона дуже пишалася і пробачала йому всі його каверзи. А воно, як і всі пещені діти, завдавало їй чимало клопоту.

Ведмедиця була така велика й дужа, що її боялися всі інші чорні ведмеді. Але коли вона спробувала якось прогнати й старого Баба, то він так луснув її, що вона відскочила, неначе футбольний м'яч. Ваб погнався за нею і, мабуть, убив би її за те, що вона порушила мир у парку, але ведмедиця врятувалася, щодуху вилізши на дерево. На тому ж дереві, на самій його вершині, уже сидів її мазунчик і щосили верещав. На цьому конфлікт і закінчився. Відтоді ведмедиця звертала Вабові з дороги, і він уславився як дуже сумирний, лагідний ведмідь. Багато хто навіть думав, що він прибув сюди з дуже далеких лісів, де ще нема ні мисливців, ні пасток, які могли б його зробити похмурим та мстивим.

III

Усі знають, що ведмеді-грізлі з Біттеруту відзначаються дуже злостивою вдачею.

Хребет Біттерут пролягає в найглухішій частині гір. Місцевість там помережана глибокими ярами і заросла густим, непрохідним чагарником.

Проїхати верхи там зовсім неможливо, пройти мисливцям теж важко, а їжі для ведмедів завжди є вдосталь. Тому там так багато і ведмедів, і мисливців.

Кудлаї, як звуть біттерутських ведмедів, дуже хитрі й сміливі тварини. Старий кудлай знається на пастках краще, ніж десяток мисливців, що ті пастки ставлять, а в рослинах і корінні тямить більше, ніж цілий ботанічний інститут. Він достеменно знає, де й коли водиться будь-яка порода червів або личинок. За цілу милю він чує нюхом мисливця і навіть з чим той іде на нього — з рушницею, отрутою, собаками, пасткою чи всім цим разом. Кудлай завжди дотримується одного правила, дуже неприємного для мисливців: «Коли щось робиш — то роби швидко і доводь справу до кінця». Тому, коли кудлай зустрічає мисливця, то спочатку намагається якомога швидше втекти, але коли кинеться на людину, то б'ється вже до кінця.

Ведмеді-грізлі з Бедленду робили не так: вони звичайно велично ставали на задні лапи й рикали громовим голосом, а тим часом мисливець пускав свою смертельну блискавку. А блискавка завжди небезпечніша за грім. Люди звикли до громового рикання ведмедів, ведмеді ж не могли звикнути до куль з м'якою головкою. Ось чому майже всі ведмеді у Бедленді винищені.

Хоч мисливці й не могли вгадати, на що зважиться кудлай — буде він тікати чи нападати, але знали, що він усе робитиме дуже швидко.

Взагалі біттерутські ведмеді дуже добре призвичаїлися до умов життя, і, дарма що в тих місцях чимало людей, ведмедів зараз там не менше, а ще більше, ніж було досі.

Але кожна місцевість, звичайно, може прогодувати лише певну кількість ведмедів, а решта повинні йти шукати собі поживи деінде, ось чому один молодий, прудкий кудлай, побачивши, що йому годі залишатись там, де він народився, вирішив піти в світ пошукати щастя.

Це був не дуже великий ведмідь, але він пройшов добру школу і був досить хитрий, щоб добре влаштуватися де завгодно.

Ми вже не будемо розповідати про те, як він дійшов до гір біля річки Селмон і там йому не сподобалось; як потрапив у дротяні загороди Зміїної рівнини й ледве вибрався звідти; як мало не потрапив до Єллоустонського парку, де б міг відпочити; як він ходив до гір Зміїної річки, але там мисливців виявилось більше, ніж ягід; як перебрався в Тетонські гори, але там йому не сподобалася багатолюдна колонія Джексон-Хол. Під кінець цих мандрів кудлай перетнув пасмо Грос Вентр і вийшов до витoku річки Грейбул — тобто несподівано вдерся у володіння й життя нашого грізлі.

З того часу, як кудлай залишив колонію Джексон-Хол, він ще не зустрічав людини, а крім того, тут, на новому місці, було вдосталь їжі. Він досхочу розкошував різними ласими наїдками і раптом наткнувся на Вабову позначку: «Зайди, начувайтесь!»

Кудлай сперся на дерево, задравши голову вгору.

«Ого! Оце-то ведмідь!» — здивувався кудлай. Вабова позначка була на цілу голову й шию вище від того місця, до якого він міг дотягтися. Інший ведмідь, побачивши таке, пішов би геть, але кудлай подумав, що в цих горах йому було б дуже добре, якби тільки не цей ведмідь-здоровило. Він обнюхав місце, подивився кругом, чи нема поблизу того ведмедя, і спокійно заходився знову шукати поживу.

Кроків за два від позначеного дерева лежав старий сосновий пеньок. У себе, в Біттеруті, ведмідь часто знаходив під такими пеньками мишачі гнізда. Тепер він теж перекинув пенька, але там нічого не було. Пеньок покотився до дерева з Вабовою позначкою. В хитрій голові кудлая виник відразу ж новий план. Він подивився праворуч, потім ліворуч, поглянув свинячими оченятами на пеньок і на позначку. Тоді виліз на пеньок, став спиною до дерева

і зробив свою власну позначку — на цілу голову вище від Вабової. Кудлай довго терся об дерево, а потім знайшов калюжу, вивалявся в ній, знову зліз на пеньок і зробив ще одну величезну позначку та ще й підкреслив її глибокими подряпинами на корі. Ця позначка викликала старого господаря цих розкішних місць на смертельний бій.

Хтозна, випадково чи ні, але, скочивши додолу, кудлай відкотив пеньок на попереднє місце. Потому він подався каньйоном, придивляючись, чи ніде немає ворога.

Ваб скоро виявив у своїх володіннях сліди чужого ведмедя, і відразу ж його охопила страшна лютя.

Раз по раз він шукав зайду, йдучи його слідами. Але кудлай був прудконогий і хитрий, тож йому пощастило не попастися на очі Вабові. Він підходив до кожного дерева, де була Вабова позначка, ставив свою позначку якомога вище. Коли ж біля цього дерева не було ніякої приступки, він вибирав поблизу якесь інше, біля якого лежали колода чи камінь.

Незабаром Ваб побачив на багатьох деревах над своїми позначками позначки якогось величезного ведмедя, такого величезного, що він уже не був певний, чи зможе його подужати. Але Ваб був не боязкої вдачі і ладнався до бою. Щодня висліджував він чужинця, часто чув його запах, але ні разу не бачив його самого. За останні роки зір старого грізлі послабшав, і далекі предмети вже зливалися в його очах. Постійна небезпека давалася йому взнаки: він постарів, зуби й пазурі його стерлися й затупилися. Його все частіше турбували давні рани, й хоча, якби виникла потреба, він міг би ще поборотися з яким завгодно та ще й не одним грізлі, а все ж це постійне напруження й чекання ворога дуже погано діяли на самопочуття і навіть на здоров'я Ваба.

IV

Життя кудлая стало теж дуже неспокійне: він заплутував свої сліди і завжди був готовий до втечі, знаючи, що зустріч з Вабом загрожує йому негайною смертю. Дуже часто він, сховавшись де-небудь, спостерігав за велетнем-ведмедем, боячись, щоб вітер не доміс його запаху до Ваба. Кілька разів він був на крок від загибелі, і його рятувало тільки нахабство. Якось він врятувався тільки тим, що видряпався на скелю по такій вузькій стежці, якою не міг протиснутися Ваб. Але він і далі вперто ставив свої позначки.

Якось кудлай почув запах сірчаного джерела і пішов до нього. Він не розумів, що це таке, і його зовсім сюди не тягло. Але він звернув увагу на Вабові сліди. Відразу ж він закидав джерело грязюкою, а тоді, побачивши дерево, об яке чухався Ваб, виліз на виступ скелі і зробив свою позначку на п'ять футів вище од Вабової. Потім скочив униз і почав бігати, забруднюючи

джерело, водночас не забуваючи пильно стежити за околицею. Раптом із лісу почувся шум, і кудлай так і завмер на місці. Шум дедалі ближчав та ближчав, незабаром вітер доніс і запах Ваба.

Тоді кудлай злякано побіг у протилежний бік і сховався в лісі.

Це був і справді Ваб. Він підупав на здоров'ї за останній час, його давні рани знову почали ятритися, а до того ж боліло й праве плече, де й досі сиділи дві кулі. Він відчував себе дуже погано і йшов, накульгуючи на хвору ногу. Підійшовши до знайомого берега, Ваб раптом відчув запах ворога. Побачив він і сліди на землі — здавалося, сліди невеликого ведмеда, але очі його вже недобачали, а ніс, який ніколи не помилявся, переконував: «Ці сліди належать ведмедеві-велетню». А потім він помітив дерево з своєю позначкою, а над нею яскраво було видно позначку цього велетня. Тут уже і ніс, і очі свідчили одне, більше того, з усього було видно, що цей ведмідь тут недалеко і може ось-ось з'явитися.

Вабові нездужалося, він ослаб від болю. Йому зовсім не хотілося зараз битися. Тому, навіть не покупавшись у ванні, він повернувся і поплентався в протилежний від кудлая бік — таким чином він уперше за весь час, відколи став дорослий, відступив перед ворогом.

Це й вирішило долю нашого Ваба. Якби він пройшов хоч п'ятдесят ярдів по слідах чужинця, то побачив би, як той тремтить, напівмертвий з жаху, скоцюрбившись біля пенька на оточеній скелями галявинці, що являла собою природну пастку. Звідси кудлай не зміг би втекти, і Ваб задушив би його. Якби він хоч покупався у своїй ванні, до нього повернулися б колишні сила й хоробрість, — і отже, якщо не тепер, то згодом він поквитався б із своїм ворогом. Але Ваб пішов геть. Уперше в житті він не знав, що йому робити.

Накульгуючи, він плентався вздовж Шошонських гір і незабаром відчув страшенний сморід. Цей дух він чув уже не один рік, але й досі не знав, що він означає. Тепер цей запах стояв просто на його дорозі, і цього разу Ваб помітив, що він іде з невеликої голої ущелини, на дні якої лежали кістяки й падло; звідти йшов важкий задушливий запах. Через тріщину в скелі у верхньому краї ущелини виходив смертоносний газ. Цей газ, невидимий, але отруйний, розтікався по всій ущелині і в нижньому кінці витікав з неї. Ваб знав, що від цього смороду болить голова, хилить на сон, а тому якомога швидше минув це місце і зрадів, коли вийшов у сосняк з чистим запашним повітрям.

Коли Ваб вирішив відступити раз, то він зробив так і вдруге, і втретє, — а цим самим накликав на себе нещастя. Бо, віддавши чужинцеві сірчане джерело, Ваб уже не смів туди поткнутись, а його ревматизм дедалі дужче дошкуляв йому без лікування, щодень Ваб ставав усе менш та менш спроможний не тільки до боротьби, а й до втечі. Деколи, натрапивши на слід ворога, він знов відчував приплив відваги. Тоді він, як і колись, громохко

гарикав і, долаючи біль та накульгуючи, біг по сліду, щоб доконати чужинця. Але йому ніколи не щастило наздогнати таємничого велетня.

Деколи Ваб відчував ворога там, де незручно було вступати в боротьбу. Тоді він відкладав битву до наступного разу. А коли все сприяло для битви, кудлая не було й близько, і таким чином кудлай завжди вигравав.

Бували дні, коли Ваб почував себе так погано, що годі було й думати битись, а коли йому легшало — ворог ховався від нього.

Незабаром Ваб помітив, що сліди ворога найчастіше можна помітити на Вохаус і західних схилах Пайні — місцях, найбагатших на харчі. І коли Ваб почував себе неспроможним

упоратися з ворогом, а це бувало тепер дуже часто, він туди не заходив, віддавши таким чином найкращу частину своїх володінь цьому зайді.

Минав тиждень за тижнем. Ваб усе збирався сходити покупатись, та так ніколи й не зібрався. Йому ставало щодалі гірше. У нього тепер, крім задньої лапи, боліло ще й праве плече.

Довге напружене чекання битви викликало в ньому постійну тривогу, і мужність його підупала. Тепер він тільки й думав, щоб не зустрітися із зайдою, поки йому не покращає.

Отак перша невелика Вабова поступка призвела до остаточного відступу. Ваб відходив усе далі й далі вздовж Пайні, щоб не зустрічатися з кудлаєм. Він усе менше й менше знаходив харчів і від голодування почав слабнути.

Тепер він жив у нижній течії Пайні — там, де гуляв колись з матір'ю, сестрою та братами. І теперішнє життя його багато чим нагадувало те, яке він провадив після смерті матері. Може, й причини для цього були ті самі. Коли б у нього зараз була своя сім'я, то, можливо, все б пішло зовсім інакше. Якось осіннього ранку Ваб ішов, накульгуючи, осиковим гаєм. Він шукав корінців або червивих ягід чорниці, яких не їли навіть білки та тетерюки. Раптом він почув, як недалеко загуркотів, падаючи, камінь, а трохи згодом вітер доніс до нього огидний запах ворога. Ваб швидко перебрів через холоднючу воду Пайні, — колись він її перескакував, — і ця вода викликала в його ногах нестерпний біль. Він відступав усе далі й далі — куди ж саме? Здавалось, у нього залишилась одна дорога — до недавно заселеної ферми.

Але там стояв гамір. І його ніс, найпевніший його друг, казав йому: «Вертайся, вертайся». Ваб так і зробив — повернувся назад, ризикуючи зустрітися з страшним ворогом. Він пошкутильгав понад північним берегом Пайні, ховаючись між деревами. Він спробував вилізти на скелю, на яку колись видирався так легко, але насередині раптом посунувся вниз. Можна було дістатися туди й обхідною дорогою. Але задля чого? Він зрозумів, що доведеться, мабуть, віддати всі свої володіння страшному зайді.

Так, той ведмідь занадто сильний, він його не подолає. І Ваб відчув, що його переможено й вигнано з власної домівки. Старий грізлі повернув на захід,

назавжди лишаючи свої володіння. Його могутні ноги не мали тепер колишньої сили й швидкості, і він змушений був іти втричі повільніше, ніж колись. Час від часу він оглядався назад, чи його ніхто не переслідує. В далечині перед ним виднілися Шошонські гори. В цих недоступних горах немає ворогів, а за ними — Єллоустонський парк. Отже, вперед, вперед!

Та коли Ваб почав уже підніматися вгору непевними кроками, західний вітер доніс до нього сморід із долини Смерті, з тієї улоговини, де все було мертво, де й саме повітря несло в собі смерть. Звичайно Ваб і близько сюди не підходив, але тепер його наче щось сюди тягло. Це місце було саме на його дорозі, і він повільно наблизився до яруги й зазирнув через край. Там, унизу, на цілій незайманій туші сидів гриф, засинаючи смертельним сном. Ваб підняв угору свій сірий писок з білою бородою, яку розвівав вітер. Цей колись неприємний запах здався йому дуже принадним, — він обіцяв довгий, солодкий сон. А його тіло тепер тільки цього й бажало.

А далеко внизу, скільки сягало око, праворуч і ліворуч, простягався неозорий край, який колись належав йому, де він панував стільки років і ніхто не смів переступити йому дорогу. В усьому світі не було нічого кращого за ці землі. Але Ваб думав зараз не про їхню красу, а про те, що всі вони колись належали йому, тепер же він їх утратив, бо сила його зникла, і йому треба шукати такого місця, де б він міг спокійно відпочити.

Там, за Шошонськими горами, справді є таке місце — парк, але ж він так далеко звідси, так страшенно далеко. Та навіщо йти так далеко? Адже тут, в цій улоговині, теж можна знайти те, чого йому треба, — спокій і сон. Він це знав, його ніс, той ніс, що ніколи не помилявся, шептав: «Тут, тільки тут!»

Ваб на мить зупинився біля входу, вагаючись, і поки він стояв, на нього війнуло смертоносними випарами, які відразу почали свою підступну роботу. Всі п'ять його чуттів, вірних його охоронців, почали засинати. Він ще постояв якусь мить, сумніваючись. Його почуття вже зовсім перестали йому служити. Ваб відчував тільки одне — щось його манить і манить у долину.

Раптом у кошлатих Вабових грудях прокинулася колишня мужність. Він кинувся в улоговину. Задушливі випари відразу ж почали діяти, заповнивши його величезні груди. Спокійно ліг він на кам'янисту, голу землю і тихо заснув. А засинаючи, počував себе так гарно, так затишно, як колись на материній лапі у Грейбулі.

ЗМІСТ

ВІННІПЕЗЬКИЙ ВОВК 3
Переклад Надії Кузнецової

ЖИТТЯ ВЕДМЕДЯ-ГРІЗЛІ 21
Переклад Івана Лещенка

С33 Сетон-Томпсон Ернест. Вінніпезький вовк: Оповідання. Для мол. та серед. шкіл. в. / Пер. з англ. Н. Г. Кузнецової та І. Ф. Лещенка; Мал. С. К. Артюшенка.— К.: Веселка, 1983.— 54 с., іл.— (Бібл. сер.).

До книжки увійшли двоє оповідань відомого канадського письменника Е. Сетона-Томпсона (1860—1946). Правдиво, з глибоким знанням справи й щирою любов'ю зобразив у них письменник диких тварин — незвичайного вовка і ведмедя-грізлі.

С 4803020000—042 117.83.
М206(04)—83

И(Канад)

40 К.

